

de set anys.

• Li atorgo les vides regardant hi que les doni a la seu
muntex de part d'una republica catala.

Toulouse

Al num. 29 de la rue de Pottery hi ha el menjador del
"Comite Universitaire Toulousain d'aide a l'Espagne
Republicaine", obra d'un grup de professors de l'Universi-
tat de Toulouse presidit per Camille Doulos.

No es pens estrany, doncs, que en un menjador in-
puerta hora hi hagi una gran concurrencia. Hi heu Alfons
Maseras, Vinyes, Roue Trent, Martia Jare, Jordana, Neque, el,
Aveli artes, Diaz Fernandez,
la, Soumenc, Juanse, molt altres que ara no recordo.

Se tot aquest fatansteri en te cura, a indicacio del Comi-
te, el matrimoni Maria Baldo - (Huis Torres Mlartres,
que coneixia d'un esting parlat a l'altafulla.

Sembla, segons em diu la senyora Baldo, que havia d'haver acivat
amb temps la meua arribada per a evitar el natural trastorn
del "ai em teniu i arranjen-us com poden per a ritux-
me." Tots que te cas i, en hoc de molestax-me, em dot habeu causat
apues trastorn. De totes maneres, com ja no puc rectificar, la senyo-
ra Baldo em cerca hoc en una taula on hi ha uns mespes, vidi
de La Publicitat i Ferran d'El No Hepe.

Bransuela, un funcionari de la Generalitat molt aficionat a
intervenir en coses de teatre, m'ofereix en hoc a casa per
a dormir. Naturalment, l'accepto. I, en acceptar-lo, manco
una altra vegada al protocol de l'organitzacio cal, he-
fons m'expliqueu, el tramit a seguir tot uns altres. Quan
temps despres, m'ho dira la senyora Baldo, malgrat no
haber donat mai importancia a hies ni repliments, comprendee
que en una organitzacio un apertura cal un cert ritex.

Abans de l'arribada del intel·lectual i el seu familiar - el que han tingut la sort de poder-ho dur ara un restaurant d'estudiants, creat o emparat per l'Universitat de Toulouse. Ara el restaurant han emirat i el Comitè d'ajut ha posat el restaurant a la nostra disposició. De l'antiga Maison des Etudiants tant hi ha resten les taules, les cadires, i un matrimoni amb tres fills - dos nois i una noia - que fan la cuina i serveixen a taula. El servei es acurat i del menjar - pot valer per papuem: sis francs diaris - no ens podem perdre: un tros d'ouere o una tupa, un plat de verdura, i un altre de carn o de peix.

(Després em diran que el matrimoni Roldós-Torres i l'Albatre han fet tant d'interès pràctic a la confiança del Comitè. ~~Ho veiem i cert~~ Ho ho diran per sospic de xafarderia mes que per sospic de justícia. Ho veiem i cert. Hi veiem saber-ho. Ho veiem que el que el que malparlaven dels Torres i l'Albatre - generalment eren bones formes honestes, que tal respecte als Torres i l'Albatre el que veiem xic al cap la direcció, això, però, fet i fet no em sembla un delict.

Vivré, d'ara endavant, amb el matrimoni Brau i la que ja té tres ^{dos} hortes mes: al fons Maseres, i després que me vici a l'exte, i després Mirade, que retornarà a Barcelona. A més, amb Maseres hi havia Ramon Vinyes i un toc de l'ala, que es diu comunista i poeta i es veu tuberculós. Ho es recordo el nom, ~~era~~ ^{est} que no té cap importància. L'havia vist molt entre els altres tocs de l'ala que veuen amb el xaró per Hea Frances, l'autor de La guerra del tant, llibre de l'exte i l'exte, a la redacció de La Humanitat. L'estic a cridar, a veure fort i a dir cap.

uades. Es una bestiola desaprovable i estúpida que
te et viu terrible d'empertar el primer que es presen-
ta per a llegir-li uns cotes absurdes sense massa rita-
xi ni massa ortografia.

Va molt amb Racioner Vinyes.

Ho dormim a la "Maison des étudiants", que tant nos es restau-
rent. Dormim en dues velles cambres de bombers que la Hukie-
patitat ha posat a la nostra disposició, una d'elles a la rue des
Conservatoire, prop del Gaiherard, i l'altra a la Côte Pavée, prop
del Canal.

Al davant de la càmera de bombers,
convertida en hotel d'intel·lectuals i pres-
to intel·lectual~~li~~ hi ha el Parc audie, ~~amb~~
~~amb~~ frequentat per batelers del
canal i tubatadors subterranis.

Del bar i del cuor del bar cal parlar-
ne, car v'ho ussireu. El bar es un xic
bair de water - mitja: així es més intim, més
recollit - té les parets decorades amb un paper
d'un tò vermellós, que es et tò que més convi-
a un bar, et tanllet a la dreta de la porta
d'entrada, una finestra ~~amb~~ també a la
dreta que v'obre a un pati on audie puant
la vitore i les patlines, una porta al fons
que dona al menjador del cuor de la casa,
i una altra que permet et pas a l'epise-
rie, que forma part del negoci. A l'epise-
rie hi ha margonisses, mantega, pernil,
conserves, foie gras, formatges de fantal, de
proprietat, de Gruyère, de Camembert, de Reu,
de Port Salut; al bar hi ha vins, vins de tot
mena, negres - a Franca Limer rouge però
jo esito sempre que que aquest mot car,
després de la guerra d'hpunya, no em fa

l'ambició d'apures petits bar et trany plor fare a un
des puants de la veu comedia la veu que m'agrada, en la
puant ho v'puls nitau la vida de proletari de les veus del
canal.

cap prava - clars, - así Sinen blanc - vells!¹ L'P
 joves, vents, mastros, de Borgonya, de Prudens, L'P.
 vinyó - et famis chateaux de la Cape - ~~de~~ vint,
 cas. J, per a acabar ho s'adobar ~~de~~, vinyes.
 - Martel, Hennessy, ~~XXXXXXXX~~ Courvoisier, vint,
 armagnacs, aperitius de totes menes; tot es-
 bo. Comprehensiu, bones, que s'estada en un
 bloc com aquest - encara que aquestes infes-
 sions no fan "vari" (H) - mi ha de resultar molt
 plaent. A alguns Masures hi seu passar el ve-
 teix que a mi car no se'n veu i ho convertit al
 bar en el seu despatx. Ho seu exee pas perquè
 abusem del seu de raïms, tan estimat s'o-
 mar - at - ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ ^{Xhayam} i altres pe-
 rmat per com cat, car el motes mitjans no es
 ho permeten. Lo que el bar es i ha estat sem-
 pre - records et que significin per a mi en la
 mena inventat ~~XXX~~ aquest magnific "Bar
 del Centre" de Barcelona - un refugi per a
~~XXX~~ el històric, el demòcrata, el vint. Així obli-
 darem un puant - el que, introment, no
 son vari ~~XXX~~ oficial - totes les benèvoltes, totes

(1) El que fan de vari tal vegada ignoran, - ~~XXX~~ ignoren tantes
 coses, pobres! - que Montaigne diu en el seu assaig (III, VIII)
 que preferir que el seu fill " ~~XXXXXXXX~~ aprint aux ta-
 venues à parler qu'aux escoltes de la parodie "

les ridicules, totes les baixes rancunies 120
que el pue fan de vari del mati al vespre han
estat a la caserna del llobert i al menjador de
la Maison des étudiants.

El defugi del bar acaben de fer-lo amable el
^{sent}caus. El, andie, es un mungo més anar ma-
pre que gras, ros, jove, un xic cançat d'espai-
bles, molt ~~mirp~~ mirp. Te un cara apueta, de fu-
ra i una mirada ~~mirp~~ apueta de fura. ~~B~~

~~mirp~~ Li plan percar amb cançat,
- com a tot el francès - i li plan plapuejar.
Com tot el que saben riure de er, sap, pe-
ris, enternir-se puen crivi. El dia de l'ar-
rivada del caricaturista jaume Passerell, en
venit tan caput, tan desfet, tan derrotat,
- ~~mirp~~ havia parat una temporada
al paradís del camp de concentració! - ~~mirp~~

~~mirp~~ malgrat no creus
xer-lo, no haber-lo vist mai, es un puer a plo-
rar. Despus es creue que havia acabat l'oc-
cis d'obliatar qui en l'any del bar - ~~mirp~~
es pensis i ho oblida vint-iva convidar a tot
a conyac.

La mestressa, la seva esposa, el nou pato-
nisme de la puat desenes perqui tot la no-
menem madame andie, es baixeta - com molt
envenent en una cara de treste baix - grasos,

multa ueta, multo simpation. XX

XXX

Al començament, el bar en ple de "saris": de
"saris" que cuidaven, que discutien, que mal-
parlaven es una del altre, que escribien cartes
al catalany d'Amèrica. I el amor i el obrey
i batelers del canal estaven un xic colerats
de l'espectacle. Treu uns quants, molt pocs,
que tenien que a uns altres també en pen-
sessin per ximpley. El amor, el obrey i el ba-
telers del canal, tenen bon nas, ~~no~~ saben
distingir la part del ~~amor~~ ~~obrey~~ ~~batelers~~
~~del canal~~ ~~del amor~~ ~~del obrey~~ ~~del batelers~~
~~del canal~~ ~~del amor~~ ~~del obrey~~ ~~del batelers~~
i aviat tingueren fet
la tria.

Ambé i la ven metter un acollidor, entia,
compressing. I, en el fons, malgrat la ven
condicio de taverney, molt més senyats que
alguns del present intel-lectuals espavats
antifeixistes que es barallen com gat, i
hunnien, adulen de la manera més vil,
i es dediquen a demanar diners al cap-
blanc i a la masoneria indistintament.

~~XXXXXXXXXX~~ La ueta de la fetlera ueta
d'aquesta pols sent ueta amb inis-
tencia en aquest fibre, entonada un
leit ueta ~~de~~ aquest fibre "sent-to, tal

(1) En aquesta primera part, volu tot.

cap-069 (127)
125
vegada, un xic monoton. He de confessar, però, que no és a-
però pens i que més d'una vegada em quedaria vent per por de
semblar massa dur.

x x x

123

amb la lectura del liri m'agrada el liri. A Cos-
tume, que poc després esdevindrà tristament famós
per tracte inhumà i salvatge que en el fortí hom-
sona al refugiats catalans, ha sent ~~XXXXXXXXXX~~
Antoni Marchado. El liri en dona compte amb
una simple pagetilla, amb quatre mots de com-
promís. ~~XXXXXXXXXX~~

Recordo l'última vegada que, a Barcelona,
vareig veure el gran poeta cartellà. Vivia amb la
seua mare i el seu germà prop de una casa tis-
ta i silenciosa de les afres de la ciutat. L'altre
germà, Mando, ~~XXXXXXXXXX~~ ^{v'hauria parlat} als feixistes.

Antoni era un ~~XXXXXX~~ poeta de veritat,
humilis, i auster; estimava la solitud i la me-
ditació; preferia l'excurs solenne i un xic as-
tuc de les velles ciutats cartellanes - a Vil-
lor, Segor, Toledo, - a la vida fatigament
cosmopolita del Madrid dels cafès i es "cul-
de café"; estimava el poble - es portar, es
papers, es obrers - i es fills.

Mando és una altra cosa. També fa
versos, però puc dir que parla del poeta Ma-
chado, el bell intel·ligent i sensible de i-
x a Mando de la ciutat i liri: Antoni.

A Mauro li plau dur capa i venir fort - el
 barret fort en un poeta es una cosa terrible.
 frequentar les tavernes, de llicar-se al vi petat
 i a la guerra a l'empis, fer conquestes de les
 us facilmente conquistables i cantar, ~~xxxxxx~~ amb
 baliecat com si es tractés d'una cosa de l'altre
 món, les tanguertes que venen en colles a "Ho-
 ran" i s'embriaguen a la "Vith Rosa" i a
 "Lauorra". Amb les apuerts anterents,
 amb l'ets apuerts prestil-licious, es natural,
 bones, que Mauro se'n anés amb es feixistes.

Antonio sempre havia estat un home
 no massa facil al riure, d'aire greu i pen-
 satiu que no exhibia la cordialitat. Quan el
 vareig venne a Barcelona, una tarda riecta
 de vent i pluja, estava desfet, acarat. Tenia el
 rostre pal-lid, terris; l'esguard apapat; la
 veu froua; la paraula tonta.

Li vareig parlar d'un llibre que jo escri-
 bir al front, barreja d'histria, de poema i de
 caricatura. ~~Ohh~~ em digué que treballava per,
 que l'empisa de la guerra no el deixen tala-
 llar: tan tot la crivina de "Hor de l'pauca" i
 alguna altra cosa, per... Ho portia d'epic, no
 li puetava ni el comot de la lectura: tan tot
 tot així i ni ho deia simplement, senzillament, sense fer

11) Llibre que, en entrar el alemany a Cal-des-Themes, la
 meua ment desdormia tement una possible visita de la fer-
 tays.

~~La~~ "Llana" - est, tan poble, ^{u' en} ~~u' en~~ ^{XXV}
 insarac - sense voler-se donar aie de víctima,
 propiament. I perquè eren lites natural-
 ment, sensiblement, sense afectació de sap-
 mena, les seves paraules eren més punyent
 i encisiant.

Ja no el veïem més. Ja no el veïem
 mai més. Va passar la frontera, com un altre.
 Ho ~~no~~ volia, no podia - però, volent,
 no volia - quedar-se. Savin que l'any
 següent, pu' era consubstancial amb ell.
 Savin que ~~la~~ la patria es quedava
 com més que una determinada exten-
 sio territorial. ~~La~~ I savin que el que deixava
 era d'ell - una nació determinada, sat-
 gista, i una colla d'imbecils sangui-
 naris que habien triomfat gracies a
 l'ajut d'Italia i d'Alemanya i per-
 cis a la covardia, ^{tal vegada} ~~per~~ la complicitat, d'
 Anglaterra i de França - no en l'any.

Vell, malalt, desfet, havent-lo pu-
 dit tot, ~~el~~ el gran poeta passava
 la frontera amb un altre. Fins al darrer
 moment ~~el~~ havia estat fidel al
 seu poble martir i heroic, l'espere del
 qual, aci a França, tan ho comprenen ~~el~~

(no es pinta: sense repetició)

~~... molt nou ...~~
~~... intel·lectual ...~~ ~~... el altre, el~~
 creient que s'alegraren del buit anomenament
 de Hume - que no anarà res - en
 menys prenen estupidament i en ~~...~~
 un per al nostre el mot infamant: covard.

~~...~~ Lo més covard,
 però, abandonar un país a un
 ho en l'esperança de França i pactar a
 Hume amb un govern d'arxans per
 a que uns pocs covards estiguin con-
 tent.

A Antonio Machado ~~...~~
~~...~~ no s'han vist les bombes
 italianes. ^{alemanyes} que, gracies a la vil politica de Ho Interve-
 nió, han fet del nostre poble un ^{partidari}
 per un home sensible i digno, i s'ha
 vist la pena de la desvota.

Antonio Machado es entena al semen-
 tir de Colliure, blanc i prop de la mar.
 Des del l'eti, ~~...~~ mantingués per la ri-
 mista pensamentaire paneeu, detacada al
 pobles maneres, es republicanes espanyols el
 peren ^{l'ha} ~~...~~ ^{d'} anar-li a fer com-
 panys.

138

Seguit, m'ho fa saber:

- ara, fue ja portar estas entons? Cas-
treu para la de us.

Jo, que empene la ven indignacio, ~~HA~~
~~HAHAHA~~ i que empene que us at la pen-
se mentre m' dirigament ^{la para indignacio,} ~~HAHAHAHAHAHAHA~~
~~HAHAHAHAHAHA~~ respone:

- Home, es ^{Ja} ~~HAHAHAHAHA~~ Castreu es amic meu,
eme coneix i, com es un ~~HA~~ gran escrip-
ta i un gran feneis... i de matres us em
para?

- Hi un paraula! - em die, mes in-
signat que mai.

- Si, es clar...

- Com es clar?

- ~~HAHAHA~~ Ell no te l'obligacio de saber
que heu passat la frontera. Potser fue
recolhissim signatures i si fessim saber?

~~HAHAHA~~ El pobre ^{Havran} ~~HAHAHAHA~~ sospita que
me n'ric - ~~HAHAHAHAHA~~ es mes ric del que em
pensava, car no v'equivoca - i se n'ca veu
se salvar-me. ~~HAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHA~~

~~HAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHA~~

Quin diavol! Es ignoren a ells, tant
rars, tant importants, tant populars a l'atenciu i a la
renya del Cafe! i v'ompen de mi, d'un trist escrip-
ta com jo, d'un pobre escriptor que a Catalunya

ningu no coneix.

Ai, Castreu, Castreu, quines coses de fax!

Decididament, el meu es ple d'injusticies.

a la nit, un intel. lectural que creu que se fan-
es el veston vol dir el basto, em pregunta, amb un menys.

per un molt preciós:

- Qui es, fet o fet, aquest Castro?
- to, torment, li explica:
- Un no-res, un no-niçia.

Ara m'ha escrit el meu permeu enciant-me al re-
 cit de les seves aventures, que jo voreig demanar-li, des-
 de que ens deixarem a Aranya fins que fou tret del camp
 ignominios per la familia Quero.

El meu permeu hauria no es escriptor, pero en el d'ar-
 mentat recit ha trobat un to vici, criu, viu, i quan
 ha estat precis, un to expansionat i abrandat de pauplet.
 Un literat d'ofici hauria tingut constantment la ves-
 cupació de la frase patetica, de l'ortil tirant i en to ma-
 in, de la nota emotiva. Sense pensar que l'emoció hom
 no pot crear-la per ofici i que per a trobar-la cal ve-
 tir-la. Es per això que un Guimerà ens donaria una e-
 mosió que mai no pot donar-nos un Carles Riba: el Car-
 les Riba que un dia volia convencer-me que Valle Ju-
 chan era un "camelo", no es massa tipic d'un hebe-
 nista; el Carles Riba que, incalculablement impu a
 l'exili - si fou per dignitat, calia vetar a l'exili; si fou
 per haver actuat contra Franco, com es que no li ha passat
 res? - i que ~~no~~ ^{ho va} un individu moment Fontana, falan-
 gista, ~~ha estat~~ ^{ho va} desde les pagines de Truenys, considerant
 lo ~~com~~ amic del "Herminio". Val a dir que si Valle
 Juchan li semblava un "camelo", a l'exili Carles Riba
 ho era el vers d'un poeta rossellonès, J. S. Pons, del tot
 mediterrani. Pocs anys despres, a les - Trencades, vindria
 a visitar-me Amadeu Hurtado i devant de Ramon Xu-
 riguera - sempre un xic massa emb - confessaria que el
 vers de Carles Riba no li placien per que es treso fred i
 obscur. Per que a mi fa he cregut sempre que la freda en
 literatur, en art, en musica, es un defecte i no una
 virtut i que, de la mateixa manera que cal viure apar-
 tionadament, cal crear l'obra d'art apassionadament.

Cap. 089 (134)

tense fet - hi ha una mínima correcció, deixo la paraula al meu permia Lucie, soldat voluntari i Comissari de Compagnia de l'Exercit de l'Est. Jo no he passat pels camps de concentració i crec que el seu testimoni pot ha d'esser interessant.

"Varem anitar a Puigalt de Ter - fins al meu permia - el dia 25 de ~~febrer~~ febrer amb tota la correspondencia de tres Cossos d'Exercit, que, entre lletres i paquets postal, ocupava dos canins. Aquests dos canins varem acompanyar-los durant tota la retirada, car ~~no~~ el Serri que sempre havia regnat en el nostre (o d'Exercit) ~~de~~ accentuà a puellos darrers dies i ens era impossible batisgar les bigades. ~~Per~~ ^{un repart} a l'elemental pobre i essent ja impossible les anirar al seus destinataris el paquets postal varem obir-los i repartirem la roba, el sucre, viues i el tabac que contenien ~~en~~ als nostres soldats i a la població civil. Aquest fou un del ultims serveis del Cmen de Campany, car, al cap i a la fi, ~~no~~ era un servei.

Respecte la correspondencia seguirem fins l'ultim moment les instruccions de l'Altat Major amb el qual mai no perdem el contacte, cosa no fets facil en aquestes circumstancies.

L'últim dia d'octubre a l'espai alt del ~~Xix~~
 Ten varem reunir tot els soldats i oficials
 i hom es va dir que la situació era desespera-
 da, que l'enemic avançava ajudat per tres
 divisions italianes i tropes del Marroc i que,
 per tant, l'enigma no ens tocam altre remei
 que passar la frontera. Com la major part
 dels soldats del C. C. pertanyien a serveis au-
 xiliars, ~~xx~~ es prepararem que es fereu un tri-
 questre per orde, els més febles i els més
 malalts, ~~xxxx~~ es fereu després, car la camina-
 da seria molt feixuga i tal vegada no po-
 drien resistir-la. Hom devia, a més a més, que
 el camí es trobava interrompat per la neu. Mal-
 grat això, la majoria varem ~~xxxx~~ voler acompanyar-
 nos. ~~xx~~
~~xx~~. Tant nos varem
 quedar-se els més malalts i algun fei-
 xista - soldat i oficial, dels quals ja surpi-
 tavem feia temps - que v'han complert
 al C. C., gracies a les remuneracions de ministres i di-
 putats ^{varios}.
 Al matí següent - després d'haver pas-
 sat la nit vetllant, car l'enemic era molt
 aprop i malgrat això no ens anivarem

(1) Senyor Plume: la Ho Intervenció!

l'ordre de retirada - varem tres Hader-ur ~~XXX~~
 a Campostou, on varem passar pairebi tot el
 dia. La Comandancia de Campostou, que es
 tota composta de canabiers, ^{vols "reunir" un} ~~plu~~ o passar el
 dia & de febre. Mentre esperavem ~~XXXXXX~~
 que arribés l'ordre de retirada, que no ha-
 va d'arribar mai, varem creuar ~~XXX~~ la
 correspondència i ~~XXX~~ el paper ~~campostou~~
 així i acabar tot l'obra del Creu de Camp-
 nanya, fundada ~~en~~ l'any 1935 en tenes d'
 arapò per les Columnes Maria-Campans.

De Campostou varem irte a les guetes de
 la tarda per anar a Molló, on varem fer
 nit al matí del dia 9, veient que l'ordre
 de retirada no venia i que el govern de la
 República, el de la Generalitat i el "quartel"
 general de l'Exercit de l'Est havien parat
 la frontera, i a més, una unitat sense
 armament i formada per malalts, varem
 anar així de Catalunya per a entrar
 a França, car els feixistes ens estabonaven.

De les sis del matí varem despertar-ur les
 bombes. Els feixistes - que es veu que encara
 no estaven satisfets del que havien fet a Bar-
 celona, a Tarragona, i a altres ciutats de
 Catalunya i L'Empunya - bombardjaven i

poble fronterers perseguint la polra per que fugia. Varem 195
 fer el paquet: menjar roba, llibres - em solia deixar la i que
 els feixistes el cremessin en entrar al poble - paper del Comissari
 ariat. Total trenta o quaranta kilos. La màquina d'escriu-
 re ten varem deixar-la a una casa de tant frau de les a-
 badors, que em diposaren que la guardarien. (1) i a les set del
 mati vixiem de Hells i apafarem la decera camí d'Espina-
 bell, últim poble de Catalunya. Varem acordar anar per la
 decera, malgrat que el camí fos més feixuc, per que la car-
 retera era lombradejada a cada moment.

La pujada era terrible, sobretot amb el pes que duïem
 i cansat com estavem. Atrament, tot-hom esguentava
 i feia sospitos per no de caure en mans dels feixistes.

Manca molt per arribar a la frontera? - era l'orde-
 nació de tot.

Finalment hi varem arribar. Tien tres punts de guàrdia
 de la tarda del 9 de febrer de 1939. Durant nou cent vint
 i nou dies habíem lluitat contra mitja Espanya, Prú-
 sia i Alemanya, de les quals França i Anglaterra
 habien estat còmplices. (1)

L'entrada a França no se'ns presentava gens agradable.
 L'esperable que teníem al davant era del més trágic: un re-
 cipiti afós i en el caminet estretíssim que el corredor més
 de mig metre de neu placada. Com podríem passar sense trencar-
 se el cap, sense robar a l'alisme, les dones, els vells i les criatures
 que se'ns habien ajuntats? Varem començar el descens ajun-
 dant aquells malaurats que pucien a cada moment. Els ho-
 mes malien. Les dones i els infants ploraven. Mantes, obli-
 dant les notes angunies, feiem tot el que podríem per que no

(1) la passarem un dia o altre a recollir-la.

(2) Les paraules del meu perma, que m'erie completa-
 ment, em demostraren l'error d'opinió dels nothos vells.

pieu del pue, en nom de Sen i de l' rde, lombardespa-
ven escoles i hospital i sembraven et terra per arreu ou
passaven.

Durant el tragic descens hi hagueren moments d' una in-
tensa emoció que tu mes be que jo podries descriure. Una de
na es va adonar que el filllet que devia en braços era mort.
Feia molta estona que era mort? O be acabava de morir?

Ho ho varia. Tan mal seria plorar i
malair d' una manera terrible ~~per~~
que feia enfollir. ~~Alguns~~ Molts
de maitres també ploraven: de ira
i de pena. La pobre Anna no volgué
seguir més endavant, car la sen vida
-era pel filllet que fugia! - tant se ~~ho~~
li entonava abraçada al cadaver de
la criatureta, s' assegué una a l' alim
i el seu pla i el seu nit separar-se en
acompanyaren una llarga estona. ~~Ho~~

Taren caminar fins entrada de foc.
Trobarem el pentar mes que mes exigien a
reber i ens registraven. Jo vareig entre-
far-los-hi la pistola. Altres les llança-
ven a la neu o be les desferaven.

Alli varem començar a veure cases
maitres. Era un contrast dolorós. Molts
tres tristos, desfets per la fatiga i per la pe-
na; els goiosos, farts, satisfets. El primer
~~que~~ que pensavem era:

- I pensar que aquells estigueren tenen
bruna part de culpa del que ens passa!

Creiem que ja havien arribat, que
faríem nit allí i podríem reposar. Les e-

que no caurem, però. Calia fer ~~XXX~~
 nou quilòmetres més, ~~XXXXXXXXXXXX~~
 havem d'arribar fins a Prats de
 Molló. Caminats com estaven, va-
 rem reprendre el camí, - menys mal-
 que'era per canstera - ja nit enter-
 da. ~~XXXXXX~~ amb la fosca la gent es
 perdia, i helot les dones i el infant,
 que deien es pensava enseguint
 i es podien caminar més.

Les dones del soldat vindaven:
 - Pedro!... Joanet!... Antonio!
 Jose!...

Dalt un soldat responia. Altres
 vegades el nit angoix i restan
 sense resposta. Altres es trobaven des-
 pres d'haver-se perdut i s'abraça-
 ven ~~XXXXXX~~ rient i plorant. Feien un efec-
 te estrany aquells atepir, que
 tot una d'elles comprènien, en mitj
 de la tragedia. Estaven contents
 d'haver fugit dels feixistes. Est-
 ven content perquè, en saber-se en
 terra estrangera, es veien viures.
 Estaven content perquè, després d'
 haver perdut l'esper estimat - el

pare, et ferma, et maia el fill ~~el~~
retrobaven. ~~el~~

Hi havia moments que amb tant
fent com eren no v'ria ni una vegada.
Tan el v'ria el temps de les sabates i
les espardenyes en la fova.

Molt, carrat, no potent resistir més,
v'assien a les roes de la caneter. Hi
podien estar poca estona, ~~xxx~~, car pas-
saven els fenitars que el Lerocbiem
amb les seves lanternes elctriques i el
obligaven a marxar. ^{per q' havia un casse} ~~per q' havia un casse~~
Prat de Molló ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ passa-
vem la nit en unes fabricues. Molt
tes ho veiem i repuem endavant per
que no podiem fer altra cosa.

En el silenci i en la fova, alpi endi:
- fa hi sou!

I, efectivamente, al lluny es veien uns
llums: era Prat de Molló.

(Anirarem uns dos quilòmetres
i entrarem al poble que em feu l'efec-
te d'un poble de la nostra Catalunya
abans de la guerra. Els carrers eren plens
de flum, els rius plens de ra, les coti-

Lloc de que riuets plenes de coses bones, ~~XXX~~
 Talment com en el temps de pau en la
 nostra ~~XXXXXX~~ terra, la gent veia i se'n veia
 satisfet. Tot era igual que abans de la
 guerra. Hi va haver un moment que, en
 contemplar aquest espectacle, careia d'oblidar
 la nostra situació tristíssima. Desesperada,
 però, em va passar en veure el general i
 i en veure un pont que duia a un
 camp molt gran.

Aquest camp era el destí a
 nosaltres i a més una que anaven ari-
 vant em hi anaven enfuigint. ~~XXXXXX~~
 El meu grup va haver de fer una tra-
 de via. En entrar, el general que
 hi havia a la porta ens donava un tof
 de pa per a que respirar.

La terra era moltada i, en estar, no hi
 havia flegua. ~~XXXXXX~~ En poderen tocar, pe-
 rò, en una casa de paper proper i en-
 sengueren foc. Ben freds, ben apretats, ben en-
 bolcats amb les mantes, car el fred era es-
 pantós, ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ i rebentats amb el
 taven de la caminada, vanen a dormir.
 nos.

A l'endemà al matí les mantes venen.

blaven de fustes de la placeta que han ~~XXV~~
 na caput durant la nit.

En aquest camp hi passarem dos dies, ~~XX~~
 després en tres lladrenes a un altre, dos ~~XX~~
 quilòmetres més enllà, on també arribarem
 a entansa de fosc, que es veu que a Fran-
 ca es l'hora d'entrar al camp. ~~XXXX~~ Tan-
 que no hi havia flegua i per a anar-ne
 a cercar calia passar un riu. D'entrada,
 com encara quedava clar de dia, ~~XXXXXX~~ ^{trou}
~~XXXXXXXXXX~~, ^{relativament fàcil} però en tornar, com que anava
 carregat i ja era nit, vaig passar per un
 lloc on hi havia més fondària de la que jo
 creia i se'n va anar que l'aigua no me
 arrossegues. Moltat de cap a peus com ~~XXXX~~ ^{estava}
~~XXX~~, tremolant de fred, vaig perdre'm i no ho
 bava els companys. A la fi, després de voltar
 mig camp, Flores (1) va veure-me. El pobre vell,
 en veure'm en aquest estat, després de veure
 cendra foc, va emportar-me amb un manta
 i anar vaig sentir-me refet.

Feia un fred terrible i nocathes, com tot,
 arribem a terra. Molt, es vaen tornar uns

(1) Marc Flores, hisbalenc, que al veure'm i un
 any i enolava voluntari a les Columnes Cata-
 lanes Maria-Companys. (H. de l'a.) Hora
 (eret. (P. l'encens oriental))

anar a menjar car hi havien molta ¹⁵⁰
 vigília. La fatiga immensa ens veia
 dia i varem mig adormir-nos. Després d'
 un repos d'un quart d'hora o una mitja,
 la gana ens cridà a l'orde. Jo tenia dos de-
 nos espanyols en plata i un d'ells varem
 convertir-lo en un pa de dos quilos (1). Des-
 pués de menjar una mica varem amboli-
 car-nos amb les mantes i ens varem adormir.
 Hi em delirien estar de rendit que, mal-
 grat les inclemències i les inclinacions,
 varem dormir més de ~~una~~ ^{una} hora!

Quan ens despertarem erem les set d'
 un mati de diumenge. Després de rentar
 i afaitat ens dirigíem a base del que ve-
 res que un altre d'avisem, car es veia que un
 potiem confiar ~~en~~ massa en la pau
 ucina francesa. A mig mati ens tro-
 bastem a un altre camp on retrobarem
 molts del campament que habíem perdut. Ren-
 unt ens comptarem quaranta dos. Els ab-
 tes eren al camp del Lavant; destina

(1) El pa a França val poc menys de ~~un~~
 tres paus et kilo. I ~~un~~ un kilo en plata el can-
 viarem per un paus. Per tant, ~~un~~ es hi es-
 tafarem tres. Ho es pas faire. (Nota de 1939)

al que havien demanat passar
 amb Franco, Mancares ~~de~~ ~~XXXXXX~~ ~~XXXXXX~~
~~XXX~~ Costa Catalana i tot el oficial existien-
 tes que tenien al Comen de Campanya
 i que per pr no es quedaven a Catalu-
 nya car tenien que en el primer mo-
 ment de l'entrada del "nacional" els
 matessin per equivocació. Entre aquests tants
 pues - que durant la campanya no ha-
 vien servit més que per a demostrar la
 seva estupidesa i la seva inutilitat - hi
 havia el fermans Torrefort, el fermans
 Triada - catalans per a més vegades -
 un tal Ferrari, i molts altres que ara no
 recordo. Antès, feixista cent per cent i em-
 parat ~~per~~ inexplicablement pel Cap del Comen
 de Campanya, s'havia quedat a Puigalt
 de Ter segur que no li passaria res. Tot
 aquesta xurma ~~XXX~~ eren oficials de
 Comen, ~~XXX~~ ex Sonaven molts fums i molta
 importància, i només tenien per a tractar
 despotisme el rebat. Tu ja ho saps,
 car més d'una vegada el havies hagut
 de cuidar severament a l'ordre. (II) La
 guerra el havia donat graduació de tinent o

(II) Plega al Regidor que recordi que es tracta
 d'una flota que se'n adossa al meu perueni.
 (I) rebat del que fou ministre i després per les raons d'any.

que no, sempre temen el "no" a ¹⁵⁵⁴
 la boca. Quan estien aigua calia de
 manar per mi. Se l'atropaven, però
 inticant - no la font on calia avar-
 la a cercas: una font davant del camp
 d'aigua de la qual era bruta i fasti-
 fosa. H'hi havia un altre cinc
 cent metres més enllà, d'aigua de la
 qual era clara i bona, però era esta-
 ra prohibida car era el foc on patie-
 javen el temps i al temps ~~no~~ no es
 hi havia fet prou la nostra presen-
 cia: erem cruels; erem uns criminals
 uns lladres; ~~erem~~ erem el que, en la nos-
 tra retirada tristíssima, destruïem el
 pont per a que el feixistes no ens potes-
 sin aconseguir. I així ~~erem~~ erem per
 aquesta mena de temps (?), aquesta
 mena de francesos, no ho portien perdo-
 nar. Perdona ven, però, el feixistes que
 durant la guerra van destruir l'ha-
 raga i, durant la retirada, van perseguir
 nos fins a la frontera matant homes, vells
 i criatures. A aquest el perdona ven per
 que, segons la rapinitiva mentalitat
 d'aquesta mena de francesos, erem el

civilitzats. Horatius, en canvi, ~~XXXXXX~~
~~XXX~~ que no hem llobrat cap ciutat
 oberta, que hem respectat i hem sal-
 vat el bé artístic, tot un salvatge.
 Per a celebrar dignament el canvi de
 camp varem passar el primer hivern
 sense menjar, a la nit varem encendre
 una gran foguera i ens varem adormir
 al seu costat. En despertar d'altre jor-
 nadem serpents. Varem anar al riu a rec-
 tar-me. L'aigua era gairebé gelada
 però després de la tolette jo tenia ~~XXXXXX~~
 més calor que feia. Introsament, et dia,
 et. Les pedres encara alguns fien-
 res però jo no tenia gana. La meua in-
 preocupació, la meua angúnia més gran,
 no saber què torn del nostre familiar, ~~et~~
 que, segons creia, havien passat la frontera.
 Introsament? Malauratament? Que han
 niu fet així la meua mare vella, un per-
 ma malalt, un infant de tres mesos?
 Mornu de fam i de tristesa.
 Tenia un dinero en plata - la res-
 ta de la meua fortuna - i varem can-

X56

vare-lo per tres o quatre repells (1). Així
 vaig poder escriure't, ~~una~~ tal com ha-
 ríem quedat, a la Porte Restante de Ter-
 pinga. Al cap de dos o tres dies ~~vaig~~ tenir
 resposta seva. Quina alegria en saber de
 tu, en saber que hauries pogut passar i es-
 taves bé! De tanta alegria fins i tot
 vaig plorar.

L'horitzó entreveia més clar. L'esperan-
 ca retornava. Tu aquella primera flota en
 Seiel que la nostra mare no havia passat
 la frontera. De moment, això em va planejar, car,
 malgrat que es molt costosa i té una gran pe-
 sa de voluntat, no hauria pogut aquen-
 tar el refinament ~~de~~ que així hem trobat
 i opinat nosaltres. Després, però, vaig començar
 a pensar que seria d'ella i del fermeu,
 i així fou una nova argumentació.

Passaven el dies i nosaltres repienem al camp,
 maltractats i mancats de tot. La misèria em-
 burtia ~~XXXX~~ a la gent. Ho es sentaven, no

(1) Hora estafada, car quatre repells es-
 ten 3'50 francs. Per tant, si es tafaven
 5'40. (Nota de 1929)

v. afaitaven. Es passaven el dia ~~de~~
 vivint o fessant al vet i viv. Hi havia qui en
 mitja hora, feyava o perdia ~~un~~
 quinze mil pessetes. Des des de la Republi-
 ca, que el Govern francès Sepreciava i que
 per tant, no servien per a res. Se tot això el
 nostre Govern no en sabia ~~res~~ perau-
 ta. Perquè no sabia, es clar, car el
 mitjà de l'informació no es manava en
 ell, però, deliberatament i amb un es-
 forç ferotge, volien ignorar nos. Ells, com
 sempre, eren a la ~~del~~ tema. Era sí, a la
 tema, no: al loro restaurant. Vivint en
 los dies i ~~en~~ delirant-se a freqüentes
 cabaret, mentre nosaltres no podíem men-
 jar, vivíem a terra i erem felices i
 teníem una manta.

El poble abundaven. Abundaven tant
 que home el veia correr per la roba. Horat-
 Ties, el dit meu prop, no en varen aparar
 perquè cada dia ens rentaven al riu
 i ens canviaven la roba, tota que no
 tot-hom podia fer per no tenir-ne de
 recarri.

Passaven els dies i malgrat que Fran-

ca, repom l'imen, ex tan humani- XCV
 taria i les ens van tant bé, la nota
 no s'apantava ni en l'ouren
 menjar calent. Al matí un tros de
 pa i un tros de xocolata. a les quatre
 de la tarda, i algunes repades a les nit,
 un altre tros de pa i un altre tros de
 xocolata o bé un pot de carn - 750 ~~gr~~
 grams - que habiem de repartir entre
 tres.

Integrament teniem bon temps i així, en
 mig de tanta calamitat, en una gran
 cosa. Deia fred, però no ploria. I la plu-
 ja era el que més teniem car no ^{hi havia} ~~tenia~~
 cap mena de xopluc, ~~perquè el pa tal re-~~
~~gasta perquè la nutritiva panceses veien~~
 que el espanyol estavem a estomat
 a l'imen a terra i al ras. No attes, però,
 opinavem d'una altra manera i amb
 les mantes varem fer-nos una baraca. Ai-
 xi estavem més recollit, encara que no ens
 podiem abrigar car el abrigo all teniem
 d'eringit tentada. En aquesta baraca
 ens hi xoplavem el pot que ten-
 íem recollit de la primitiva ofensa
 de censura. A la nit, per a no pene-

car en et present tristissim, cantaven, cosa que estranya 12
estranya a moltissim al nostres guardians. Però el record del
passat i la perspectiva del futur tenien més força que les can-
çons i les nostres veus s'anaven apagant i una veu s'altava.

Sortimat per a W.C. teniem un camp d'uns cinc metres que
deia. Naturalmente, hi mancava la més elemental higiene.
Tot era ple de porqueria. Feia un fastig immens i una pu-
dor que no hi podia plantar cara.

Passaven els dies i el règim alimentici era el mateix
de sempre. Entre els nostres s'havia format un Estat Major
mexicà que reguia a l'orde del dia - presidit per un ti-
nant coronel molt amic del meu. D'aquest Estat Major
en formaven part uns nois dels que heu fet tot el esforç
cos insuperables per a que la guerra es perdés - esforços
que no foren els únics i que tingueren un gran èxit - i
ara el feien per a que vinatges, que podien estar un
xic millor, estessin com besties.

Va començar a començar la veu que el oficial, únicament el
oficial, cobrarien. El soldat, el que més s'havia sacrificat,
ja podien veure-se. La veu que no tenien dret a
veure. I, efectivament, varen començar a cobrar uns pocs
oficials. Pel fet de tenir alguns diners ja debien estar respectables al
ulls dels pentaxmes, car tenien permís per a sortir del camp i anar
ven al poble amb els pesetes que alguns dirigent de la Repu-
blica ens havien cobrat i distribuïen - amb concepte - potes,
així sí - als seus amics.

La misèria i la malaltia s'anaven accentuant, hi havia
una epidèmia de colera aguda. Alguns feien camp. Quan al-
gun havia d'evacuats, si tenia un xic d'influència el
duien a una barraca de tova amb palla a terra i li deien
que ja rebria la visita del metge. Malgrat el t'entendre de
malalt, reguia el règim de pa i xocolata i el metge
no es presentava. I si es presentava receptava unes potes que
no servien per a res. El mancat d'influència el deien

cap 069 (153)
• a un capó amb palla i alls vertaven oblidats de tot-hom. 19
sense menjar, sense aigua, sense medicament. Sembla mentida
que una nació com França, que es diu i es crea civilitzada
permetes cosa semblant. Molt, malgrat el seu estat de salut, que es
pitjora de dia en dia, no deixa res, no es preocupava i prefe-
rien seguir al camp perquè hi tenien el compenys que,
malgrat no podien ajudar materialment en res, es donaven
la seva conversa, el seu exalt moral. Sabien pensar: "si em
meu moriré a l'estat del poble amb mi han fet la guerra i han
defensat la llibertat que, gràcies en part al poble ara em trac-
ten tant injustament inhumanament, heu perdut."

De tant en tant passaven un baixal amb un mort em-
boticat amb la manta. Tot havia finit i la mare, l'espera,
el fill d'esperaven en or.

Restenc et un temps amb deitans, es posava contra un altre.
El dia de tot v'habien acabat, feia un vent molt fort i molt
fred. Ho sabien resar, però tot esguardaven sense agraïment
cel i semblant com si demanessin: "Que no ploqui! Toltes
que no ploqui!" Ho ven, però, que no ho varen saber demanar
be o per el Sen del poble que eren rouses, per
que un dia...

El mati es presentà més rífol que el altres dies. Com
la barraca no era massa sòlida, la varen desmuntar per
a refer-la. Quan ens semblà vreu farta per a veure la pluja en
tranquil·litarem un xic. Ho del tot, perquè hi havia molt
compens, la majoria, que no disposaven de cap mena de xoptes.
El cel, que esguardaven a cada moment, semblava que, es-
coltant es nostres vress, v'actuari. Les hores passaven amb la
monotonia de sempre. El pa i de la xocolata alternaven amb
carn de be o de cabra sense sal ni oli. Els oficis que havien
constituït l'Estat Major - Estat Major de poble? - tenien cu-
na i tota mena de precieuses.

A mitja tarda, com sospensar a causa del mal temps i feia
fred, entrarem a la barraca. Era tant quan ens adonarem,
al cap d'unos hores, Ribera o despartat-us. Florin Poe.

pers pluin. La nostra barraca era de rotlle constant couris. 14
 tent, pero com el terreny feia pendent d'aigua passar per tota
 la vora va començar el drama. La majoria dels soldats ^{no tenien}
 encara no eren oficialment refugiat - no tenien barraca o
 si en tenien era a base de ^{quatre} piques per i una maleta. Sepnia
 plovent, cada vegada mes fort, i, per acabar-ho d'adobar, la
 pluja anava acompanyada de vent. Tot-hom era sempre
 a l'intemperie, criant i malent. Britlha en la forma to-
 thum electrica del xopluc del de l'estat Major, que en aquelles cir-
 constants ens semblava el comete del confort, i això augmenta-
 va la nostra ira i la nostra desesperació. La pluja podia cada
 vegada amb mes violencia. Deprés començà a pedregar i a poc
 la pedregada endevnia neu.

La gent, desesperada, seguia criant i malent. Ningú ~~no~~
 no en feia rebat. Els uns perquè no ens creiem mereixedors
 del mes petit interès, car erem roques i el habiem cump-
 rit tant a la veu terra on els vivien tranquils, apar-
 tant-se i bevent fort, i ara v'habiem de presumir d'un hor-
 ter que no pagaven i envers el qual sentien el mes absolut
 menyspreu. Tot se segueix que si aquella nit, amb la tem-
 pest, ens haguessim mort tot se'n haurien alegrat. Els
 altres, els que habien estat els nostres caps militars, com
 que durant la guerra no s'hi amrinaven paire, ara encara s'hi
 amrinaven menys.

Varem entendre una gran foguera al voltant de la qual
 venien els que no tenien foc. Entre ells n'hi havia que estaven
 tant plujats, tant ~~de~~ insensibilitats pel fred, que es creuen-
 ven i no ho sentien. Tot el camp era un llac. Hi havia més
 d'un pam d'aigua. A la nostra barraca ja no hi podíem es-
 tar. Varem poder salvar la roba i des malates posant-les
 dalt d'una fusta per a impedir la mullura. La nit
 de venia eterna, tripar com mai a fer-se de dia i la
 gent cada vegada criava mes. Tren crit d'ira i d'indif-
 erència en veure la tranquil·litat dels que haurien estat
 caps nostres i dels que no ho haurien estat ni ho eren però.

que, per humanitat, tenien el deure de socorre' nos i no les
fien. p. 069 (155)

Per fi va començar a clarejar. Quin espectacle més desolador!
Tot desolat, tot destrossat, tot mortat i tremolant de
l'aigua placada. El nombre del poble havia més de fred feia
esgarriar. I noatges, i tensions, emoció i desfici, passant
tant que tot vegada ens esperava el mateix final, contem-
plarem la desfilada trágica. Pobres companys! Havien
més de miseria de en una terra rica, havien més de fam
més de fam en una terra de fard. Aquell era el premi
d'haver estat dignes: embolcats en una manta pollosa
i colgat tota unes palades de terra cotinera, que en a-
quell moment era terra maldada i ho serà sempre per
a les mares dels pobres minyons quan s'apropien per
les autoritats franceses el fard de fard i de fam.

Seguia plorant. Seguien trobant-se més cadàvers
sota les barreres desolades per la tempesta. I seguien sense
cap ajut de ningú, sense menjar, mortats de cap a peu.
Tot ens era, ja, indiferent. Què podiem esperar? Res! La
a dir, si: podiem esperar seguir el camí que ha-
vien fet els pobres companys.

Tot ens era, ja, indiferent. Què podíem esperar? Rex! És a dir, si podíem esperar seguir el camí que havien fet els altres companys.

El temps va començar a avançar. El cap del camp de la estafeta del Correu de Campeny va venir a parlar amb mi i a dir-me que en absència seva l'autoritat més alta de l'Exèrcit - cosa que la majoria dels oficials del Correu estiguessin i parats no volien entendre - li havia dit que jo, però, sí que ho podia fer. Si no hi havia cap problema, Ribera i alguns altres ~~estaven~~ preferien seguir com abans. Llavors que la cosa no es feia cap gràcia ho acceptarem i aleshores aleshores una part del nostre regiment. Horatius ja estava tota coberta i el altre, es que no tenien res per a ocupar-se? i oficials pensant en el que veuria i pensant que no podria ajudar-los.

La nit ja varem passar-la a cobert i,

per tant, ~~mit~~ ^{mit} tranquil. ~~de~~ l'entre-
 ma es malaltz augmentaren i entre ell
 repuien habent u'hi alguns de mortz. El
~~camp era~~ un llac de sang i d'excremens
 la gent s'anava acostumant al soler i es
 pectacle de tanta dia i reuoltan idies l'opa-
 da. [Morathey tenien barraca, però i el
 que estaven moltats i haren de l'arribar a
 terra i sense maneres? (1) Ningú no per-
 rava en morathey. L'hem uns pobres esters de set
 per la guerra i no valia la pena ^{el'acumular i'hi} ~~preservar-los~~
~~morathey~~. Aquesta debia esser l'opinio-
 del mortz diripent, del que amb el seu lan-
 charisme i la seva estupidesa ^{inmensament} ~~era~~ habien
^{del'abonar per} ~~la~~ la devota. L'entendim de la mit trapi-
 ca cap oficial del protege tota Majoria
 intergra pels pobres soldats, molt uns d'iques
 qu'ell en tot conceptes. Així en l'opie. L'expe-
 rit d'imitació esta molt artes i l'exemple
 venia de dalt, del que haren estat diputats
 del que haren estat ministres, del que, com
 en fins, haren convertit la República en

(1) Com veureu, hi ha moltes repeticions que
 so, en copiar, ^{el'ent} hauria pogut desfermar. He pres-
 rit, però, deixar-ho com estava. El meu pensam-
 ent es un escripte i, mes que de la literatura,
 de la presumpció de dir la veritat.

veia. Seridistament et dimer d'Amicte
 les-Pains - no se si t'he dit que ens ha-
 ven tres lladres al camp d'Amicte-les-Pains
 no ens pesava. Alguns des companys ~~no~~
 ven destinats al camp de Barcares. Hoatley
 Ribera i jo, varem quedar-nos, semblava com
 si esperessim guetorn que no sabiem ben be
 que era. Efectivament, el mateix dia fue
 maxaren el company del meu de cam-
 de Ribera nomenat Julien. Va dir-nos
 que havia vingut expresament per a veure'ns
 i ~~per~~ per a preguntar-nos si voliem fugir
 del camp. Ja no val dir-te la resta res-
 posta.

Jo, es clar, no comencia aquest parent de Ribera,
 no t'havia vist mai. Ara et recordare
 sempre: un home ~~de caritat, de estigma dament~~
~~blanc, p... ..~~
 ho, tan noble, tan abnegat, que tota la meua
 meua pue, puam pugui veure-lo, li dire a
 la mare: "Mare, a Perpinya vau trobar
 uns avisos que no atengueren com i fore el
 meu fill".

Varem quedar que a les dues de
la tarda ixíem del camp, cosa que feiem
cada dia per ~~anar~~ acompanyar ~~als~~ a l'es-
tafeta d'Ametlla-Saint-Saint. Aquella dia ens
hi equivocava Lucien. Varem demanar permís
al poble i a l'hoste que venia amb un altre
i que, per excepció, ~~venia~~ en el camí, era
bona persona, i ens digué que no hi havia
cap problema d'afar-nos.

La gent d'aquell poble ens mirava
amb fastig i ~~perquè~~ segurament
perquè habien ~~conegut~~ conegut
tractava sense la meua petita consideració
talment com si fossim besties. A un altre, però,
l'actitud d'aquells animals no ens preo-
cupava, car ens sabíem, en tot concepte,
molt més dignes que ells. ^{aquell dia} ~~però~~ però
d'arribar a Perpinyà. Fins a les cinc va-
rem restar amagats a casa d'un altre
català. A les cinc en vam pujar al
cotxe que ens havia de dur a Perpinyà...
be, si les coses anaven malament, a un altre
camp. Els pobles per on passàvem eren plens
de guàrdies, talment com si el país estés en
guerra. El primer que preguntàvem era

si portavem algun refugiats. El xòree, pu' en
 catata el Seia pue us. Aquesta comedia,
 que per a unatrey era tragedia, en Luan
 tot el riatge.

En arribar a Perpinya, ja era ~~per~~ ~~un~~ ~~en~~
~~trasta~~. Varem baixar a la plac' ~~de~~ ~~la~~ ~~ciutat~~ i per uns
 caners extres varem arribar al número 9 del
 carrer de l'Anquitte. Tot ens feia pr, tot ens
 argumia. En les minates de la pent que pas-
 sava pel cortat nostre - minates indiferent del
 tot - ~~la~~ ~~desconfianza~~ hi veiem el re-
 set, la desconfianza. Semblavem blades ~~en~~
 i eren els el blades i el robal unatrey!

La casa de Lucien ens esperaven ~~en~~
~~la~~ ~~seu~~ ~~aport~~ (arme, i tres refugiats més
 dels del camp, com unatrey, per la bondat
 i l'abnegació d'aquell matrimoni exen-
 plar. Quina alegria tenien tot, els de la
 ber fugit i Carme i Lucien d'haver-los
 ajudat a fugir! ~~Tot estarem contents, en~~
~~tot~~ ~~en~~ ~~felicitat~~. Per aquella pent supista
 i cordial et fet de tenir-los a casa, - mal-
 grat la seu pobresa, malgrat la seu condició
 de tres blades - era la felicitat màxima.
 Per a unatrey era la resurrecció, el re-

tra a la vida després de la mort en el
sempre.

El sopar ja era fet. Un sopar que, des-
prés de tantes privacions, ens semblà mag-
nífica i que veritablement ho era car ens
l'oferien amb una joia emocionant: so-
ja, carn, huietes, patates fregides. Vanem
dormir tres en un matelaf estès a terra,
car ~~la~~ el pis era petit i no hi havia
lloc. El matí em va haver de dormir so-
nent i torrencial. Quan ja em va atilit
varen donar nos una infusió d'herbes ben
calenta i amb mel.

No cal dir que ens poríem car ens refer-
nos de la fam que habíem passat. I obe-
dit, gràcies a Carme i a Lucien, ~~perquè~~
que ens tractaven com si fossim fermans
sens, varem oblidar la pena, la impietat,
la desesperació, el després de riure que
haviem vist al camp de concentració.

~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ x x x

En transcriure aquestes notes del meu ~~diari~~
ferma m'he hagut de detenir ^{de copista} de l'interme-
ne el meu treball, ^{de copista} moltes vegades. El fati-
tic, la pena, la indignació, no em deien

xaven seguir. Sem sembra mentida
 que una nació com França hagi tra-
 tat d'una manera tan salvatge, tan
 inhumana, nos pobres refugiat, no cre-
 que al món, en cap època, en cap latitud,
 hagi donat un cas ~~III~~ semblant. ~~III~~ Els nostres
 refugiat ~~III~~ han estat tractats, magnats es no-
 bles escriptors de la llibertat del Dret de l'Home; d'uns
 grans escriptors d'esperança - whetot communi-
 tes o communitjants - com presoners i han con-
 fessat la França a través les seves autoritats.
 Malat concepció. Mal concepte tindran de
 la nació que l'any 1793 ~~de~~ legislava: "El
 - El poble francès - Donne asile aux étrangers
 bannis de leur patrie pour la cause de la
 liberté; il se refuse aux tyrans". Ara, amb l'
 hepenomia innoble del Bonnet, del Blan-
 sin, del Maurras, de tota l'atlet "sacri-
 ple", es veu que les coses han canviat. De-
 ra el "estranger ~~amig~~ refugiat per la
 causa de la llibertat" un tractat pitjor
 que ~~la~~ llibertat i el "tirany", o el seu es-
 mistans, tenen totes les consideracions
 i totes les atencions pel pres que han
 substituït el seu de "llibertat, igual".

i fraternitat.

Aquests dies Hegin - per a passar el temps, perquè no tenia altra cosa a mi - un llibre de Leconte que m'havia deixat una noia francesa bonica com una flor i estupidita com una vaca: Histoires étranges qui ont arrivées. Leconte, de l'Académie Française, com tant altres cèlèbres - Henri Beudant i Charles Maurras entre ells - foren un historiador de la Revolució Francesa i això ~~foren~~ ^{foren} més. Però jo el conegué per uns pocs anys. Ho preferia, però, a Albert Mathiez, car Leconte foren un historiador banal, sense consistència, per a pent per mita. Menar que, tenia l'admiraçió de tota la gent benestant, que ara abunda bastant a França.

És més bé, Leconte en aquest llibre - pag. 85 - diu: "C'est alors qu'un des anciens de la ville, qu'on appelait Sain, fils de Fabiel, se mit à voyager par il y avait, sur la surface de ce triste monde, un pays au nom très doux - France - dont le renom réconfortable et puissante et charitable nation sonnait, c'est la sagesse des ~~paucres~~ pauvres peupl."

de Khonem - Abad, un bon loutre que, d. 476
 une porte feneuse, elle les tirat de peine;
 car jamais ne s'avoient sollicitie en vain, et
 son large coeur etait plein de tendresse pour
 ceux qui souffrent"

Les robes republicains espanses, et robes
 refugiat des paradis des camps de con-
 centration parisiens - ~~no pas faire voir les~~
~~que et camps des excentricis de l'ale-~~
~~manya n'ajo~~ - les robes victimes de la cru-
 taitat de fendarmes i recuperaters res-
 puaunent no deuen opinar ^{"experts"} ~~come~~
~~seynr leuote~~, academiic i historiad ~~en~~
~~seynr academiic~~ de la Revolucio Fran-
 cesa. El camps de concentracio i el mat-

~~El rapport des~~ ~~seynr~~ tracte
 que hom hi ha donat al notes germanys
 de l'hitla - han estat robats pel fendar-
 mes, exarmit, hufetajat, privat de la mede-
 cemental assistencia medica, endemnat
 a la fam, obligat a beure i es viuy o l'
 aigua de la mar - et el desthor de
 la Franca.

El rapport des new german es horrible,
 mis endavant, pero, en relie de mes
 horrible encara. ~~III~~

TP

Estament, no m'extremy a pue el
que no te lincy presuntiu-me.
M'ai no esta malament, pero presuntiu-
nar-se'ly amb un xic de dignitat.

mosten la seva mentalitat i et seu e-
 foisme - en una situació privilegiada
 i v'alegrarien que al seu no me cate-
 drates - sense pensar que a Espanya hi
 ha més d'un ase catèdric - en l'han-
 cesitat at caner. El Corciste però no es
 d'aide aux universitaires espagnols "més
 d'aide a l'Espanya Republicana" y l'E-
 spanya republicana ho veu més jo que he
 conspirat i he lluitat per la República,
 que ^{no pot} aquesta colla de beneit amb títol de
 deure, ^{alguns dels quals tenen} que es feren republicans per a cohar
 de la República com hanen cohar de la
~~insuània i com cohar en de francos i~~
~~de la guerra que està a Espanya - jo ~~no~~~~
~~i molt en v'hanien alegrat - i d'han-~~
~~no el d'han pagar. (servir)~~

No tot el que son aci son intel·lectual
 propiament dit: hi ha un x ofer - el d'
 un catèdric molt pintresc del qual
 parlavi més endavant ^{uns operaris uns}
~~obers teixidors etc.~~ ^{un altre pintresc}
~~amb una gran desena de llaves a l'hand~~
 Això té molt indignat a
 uns punts beneit que es senten ofesos
 per aquesta presumptuositat i senten en

17
T - i com jo tant atbes que no son univer-
sitatis però que compliren el seu deure mi-
-tra que ert universitat -

Defensa de la categoria, aquesta acti-
 tut - incompetència i caritat - em sembla fan-
 cament estúpida, fàcilment ridicula. Tu-
 te un altre manual, que s'ha sacrificat
 per la República, que ha fluitat per ella desin-
 teressadament, i un intel·lectual a la recer-
 ca d'honors i de diners, sempre em sembla-
 tes circumstàncies, quan la tristesa de veu-
 re'ns exiliats ens hauria d'unir més que
 mai, tothom per per pietat, per sensibilitat
 i altre per intel·ligència, seria millor
 no fer diferències. ~~Altrament~~, si l'home ma-
 mat ha emprunyat les armes, si ha flui-
 tat, si s'ha compromès, si ha salvat la ma-
 ra, ex mort més digne de respecte que
 l'intel·lectual peïgant que per la guerra
 i per la República no ha fet altre sacrifici
 que el d'exhibir-se i el de cobrar de tres o
 quatre comités o agrupacions.

L'espectacle de la majoria d'aquells
 gent, ~~en els moments de guerra~~ i amb
 les seves petites fluites, les seves petites ran-
 cunes, les seves petites enveges, les seves

petites x afarberies - car en ell, mat-
 prats encara poc menys que l'eix de l'univers.
 tot es petit - es francament repugnant. Té,
 però, una punta de protecció que a mi em
 olivertia molt. Tant, que aquest refugi em fa
 l'efecte d'un safareig en el final, en lloc
 de promotes, hi ha vari: vari de cartó.

x x x

Tot d'una hora en lloc de blasmar,
 però, bastintament, això no m'és possible,
 car et que veig - i et que veig - no es ~~pot~~
~~tenir~~ precisament massa bable. ~~Les~~
~~deu~~ Excepció aquest llibre per a veure la
 veritat, # però a qui pes, costi et que costi,
 per l'una i amarga que sigui la veritat.

Hi ex tan d' amarga que moltes vegades em
 paré iniciat, en lloc de nou. Ho par per
 no o per respecte, que no m'hi fan ni el menys.
 x en: per fastig i per hastina.

Malgrat això la publicació d'aquest
 llibre em costaria moltes enemistats. Tant
 se val. Ho a tu: mith, car hi abans ~~no~~
 moltes del que han emsistit amb mi a l'e-
 x i hi em semblaven menys preables, avui
 m'ho semblen molt més.

1) Una reunió de tots els regiments de la Tercera
gracia ja que per a passar el temps es sedi-
ca a parar paraules i vers a cançons velles,
i ha comptat una a una les existències
per a estar cantades amb música de
"Le Taverina d'eu d'haillot". D'apel-les d'ha-
tes; i han tingut un gran èxit. En re-
vista un dels còmics, l'últim.

La caverna dels Tompiers (1)
hi ha hagut estatistes,
a la caverna dels Tompiers
dels Tompiers ja no en queda res.

1
fo no m'hi tracta pas i no m'
interessa cobrir la certesa, no
entenc d'aprestar a curar-los. Ho
he perdut la guerra, per a que
partant-me d'aprestar alguns m'
còmics i el cap del matí al ves-
per.

(1) La caverna, com ja he dit, és una
antiga caverna de gany

L'últim dels Tompiers d'haillot de 1911

Sablé. La vege, un xic narrat, 1 p. 2
 queda en impressió de falsa humi-
 litat. Però la roba, encara que sigui
 nova i neta, posada al ves llançant
 sempre fa l'efecte de vella i lletta.
 Tot ell torna una impressió de busti-
 cia i es que deu ser cert que el seu
 purat influix llançant el seu fi-
 de la pentapòia, que a l'arranell li fa
 tant feig tip. M'han dit, però, que go-
 stis a titol de i que es lletier a l'edici-
 ó d' unoma, una petita hora amb
 un meche com a llet per el, a l'heu-
 met estan veint ament exposats a el
 de veire totament estupida. I dit dit
 que he he conversat - he veint dit
 ies intel·ligent, aqut, original. M'han
 dit que a Barcelona ~~veint ament~~
~~veint ament~~ la un actualisio ha es-
 tat intipar amb uns i amb altres
 i amb tan al fue manava. M'han
 dit que tan ella com ella - el-
 la es la que té més personalitat
 i ell, sempre en un refon terme,

171

riva, de la permalitat d'ella -
 han estat sempre hi amb totes les situa-
 ions: amb la monarquia, amb la dic-
 tadura, amb la República, amb
 la Lliga, amb l'Inquisidor, amb el D. D. I.
 amb els comunistes. La puertió es
 vint. La puertió es suar tirant i
 ocupar canes y pers. Se perfil: de l'hi-
 ment. (canes) La dona de que es

Qui em dona aquestes dades, afe-
 gix:

- També heu vist estat hi amb
 la Salange. Sobretot si la Salange lo-
 mentava et fustol i et vana vome-
 nava directiu a et.

- Que es fustolista? - he repen-
 tat, extrany a l'hi-
 ment.

- Ho veia et fustolista, us. Ho o-
 cupat, un canes pers, un canes en
 el "Barcelona" i la seva actualió, en
 deixa un record i una exortio a
 America, deixa un record i oblid-
 ble.

Tot això es dit en un to reticent,
 et hi se repone intensions, i acompany-
 ment d' un matiu riuine.

nos: un coupe que va a l'extrem.

El caricaturista Passarelli li diu "la fem-
me a Carbe" perquè s'assembla a una dona
vella i lletja que fa de cobrador ~~del~~ de tram-
via.

El fill, malgrat tenir-li el natural res-
pecte, no, com tots la fent veure, encara se
riure i plaguesar.

Jaume sense Hunter que, amb ~~l'~~ l'et-
pota i el fill, també se horte del refugi, no
malla ben vist ni s'apuert catèdric ni
del nostre imperitgeat mentre ~~tant~~ Balti-
Toms i l'altres. Així no passa tan tot amb
Jerm Hunter. Passa també amb R. Mira Vic-
giti que, fartiuejat, se'n ha haput d'auar
a l'hompehice, ~~i amb la majoria~~.

al refugi ~~de l'alta~~ hi ha un
ambient de xafareria, de recel, d'excels
de mala fe, vertaderament desaprovable.
En lloc de, ~~per~~ se caneg de la nostra situació
tristíssima, home procura molestas-se i perju-
dicar-se mutuament, i no hi ha un part
~~de~~ d'ajut ni de solidaritat, ni hi ha un
paraula cordial. Quan arriba algun "man-
dat" (1), ~~hi~~ la majoria s'equanten amb ran-

(1) "Mandat de porte": fix postal. (H. de l'a.)

(1) Herb a Hiejie

36
unióta creveja el farrovent i pensen 188
que e una injusticia per a aquell company
rebi un ajut i ell us.

Molta es desiguen a escriure al centres cata-
lans d'Amèrica - segurament al centres cata-
lans d'Amèrica mai no habien rebit tant
compendencia com ara - demanant l'iney.
i' amaguen, pero, del company, ~~segurament~~ ^{tal vegada}
per capent de solidaritat, no fos cas que i' ~~for~~ ^{for}
~~no~~ ^{trais} massa a demanar els en intèrnia per
judicial. ~~no~~ he volut que alguns v'indig-
naren molt perquè el Carat Català de
Buenos Aires, sense jo demanar-los i per
mitjà de Francesc Madriol ~~segurament~~,
m'enviara un xec de cinc cent francs con-
tra el Crèdit Lleonés.

Un altre pert que revet. he al lloc capent de
~~companyonia~~ ~~segurament~~ que regnan entre usatges ex el
refugiat. ~~però~~ ^{segurament} el Carat Català de Buenos
aires veu d'Elitriat Catalunya, ^{unica i exclusiva} ~~per a publicar~~
per a publicar les obres inèdites del exiliats
catalans en l'exil, que pagara ^{en que} tres ~~o~~
a cinc mil francs. Donar bé, molta del exili-
ats refugiat a Toulouse escriben la seu obra a
magant-se del company, no l'ent-ent
al company, fo en veig haver algun cot
per Manueta i l'esper me' les confidencis,

des de Paris, professor Ventallo, pu' en 189
 et representant de l'editorial a France i em
 demanant ~~una~~ una novel·la.

x x x

L'ànima d'aquest Comitè d'aquí ~~es~~ es
 et professor Comitè tanta. Mai no li agrairien
 non - u'hi haurà que, Hartinament, no
 li agrairien pas - ~~amb~~ ^{que} amb
~~amb~~ amb la col·laboració de la Municipa-
 litat Tolosa, he fet per un altre, gracies a ell
 heu tingut una taula, un dit, un rotlle,
 gracies a ell heu pogut puntar el llibre de
 de la potier ~~de~~ de Toulouse i del profes-
 te de l'alt farou - em tot no recorde el
 seu nom per a dedicar-li un ramell de flo-
 rete critical de la que començava amb més poiss -
 que era perpetuè de la manera més et-
 lèpida i vif i continuament era mena-
 caven amb l'amable perspectiva del
 camp de concentració.

Físicament, et professor Comitè tanta es
 un home d'una seixantena d'anys, pu' més
 o menys, alt, un xic camegat d'espatlles, ben
 et rotlle ventura farrós portu, en hoc de colata,
 una cinta negra. I es cobria la testa, absoluta-
 ment calb, amb capells d'angles cals, se'
 en rotlle, ~~completament~~ completament

afaitat, d'una càlida patidreja de 190
 vori; un front ample i obert que la calta fa mes
 ample i obert; una boca fina i llarga, no mes-
 ta atenuada del mentó; uns ulls negres molt
 intel·ligents, molt expressius. El professor (a mitja
 senta em fa pensar en el parlat, car té un
^{arab} simpàtic com el del parlat. Un pintor
 francès de mitjans del segle XVIII, Lebrun, té
 bon semblances entre el rotlle de les besties
 i el de les persones, detall importantíssim que
 no se'n sapria l'avater per als seus rotllis.
 L'observació del pintor Lebrun és certa: Danton
 tenia un cap Heron; Robespierre un rotlle
 de preta. I avui, condemnat a l'exili; to-
 lo que entre el intel·lectual que convivia
 amb un a Toulouse es'hi té que tenen car-
 de potlacte, d'indist, d'ase, de preta, de fura
 Qu'el·l, amb laia i lipoti, ex com l'augmen-
 tatiu d'un porc cipi.

El professor (a mitja senta) és un home d'u-
 na concepció expressiva, d'una simpàtic es-
 trordinària. I un home d'una gran cultu-
 ra. Quina pena, quina excelsa he sentit en
 anar a casa per - veure un canot tran-
 quit i silenciós prop del franc Roud - i veu-
 re la plena de Hiba; de pintures! ~~de pintures~~
 29 Mai no oblidar el tracte inicial d'afuent.

9 Et si tu es plus, si a mes de la medicina,
Et es desormais a la litterature faire un
papier mes thant ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ que et de
molt intel-lectuel del manjant del caire
des Potiers; et en cores mes subtil; et profondes
que te que d'avan est. ~~XXXXXXXXXXXX~~ Et professe
lanta te talent, te culture, te un peu
londat. Sans apertes tres virtuel mes es
dificil ex-cel-ler en litterature.

gran paucies, s'apert gran reuyl - n. 191
 uyl en el sentit més noble del mot - que es
 (amitte traba.

x x x

M'han acompanyat, amb altres oficials
 - el de l'última jornada - a la policia, (amis-
 seriat d'estrangers, rue de Rémusat. Tots uns polí-
 cins bastant correctes. Millor: així, tal vegada,
 podrí oblidar aquesta gran vertigina de Perpinyà.

Mes preguntes: nom i cognoms, nacio-
 nalitat, lloc de naixement, ^{estat,} professio. Que fa l'efec-
 te que tot plegat es per per compromiss i
 per a voler l'expedient.

L'apert que m'interessa, amb una bo-
 na voluntat que hi agraeixo, em parla
 en català, but enterament millor, per,
 quan empar el francès.

De vobte, no vobent que més preguntari-
 me, fa:

- Soldat?

Y jo, hominient, respon:

- Home, tant com soldat, no.

Ell, amb una mirada als meus
 cabells blancs, diu:

- Sí, es clar.

En donen un paper per a la
 vacuna - no recibo ni antitòxica o antivari-
 cosa - i me'n vaig, acompanyat de Brasseur
 ta, que s'ha convertit en el meu virgini,
 a una altra dependència.

Ai, es clar, ens hem de treure la can-
 ta. Això veix, entre altres coses, per a dem-
 rar que alguns dels nostres intel·lectuals no
 tenen la més lleu noció d'hipòtesis

x x x

Relato una ~~historia~~ història de Jean Carrou en la
 qual m'anomia per l'Associació Interna-
 tional des Peirvains m'acorda un subvèn-
 timent mensual de cinc cent francs. Naturalment,
 això no fa ~~cap mena~~ cap mena de gracia a al-
 guns dels meus estimats companys. ~~Entre d'ells~~
~~estava~~ Habetot, es que durant la Re-
 publicanisme i la guerra ~~no~~ han deixat tot
 les seves energies i la seva gran intel·ligèn-
 cia a promoure el nostre país - i hi han
 de tenir agraïment per haveren de tres o qua-
 tre dies - estan indignament. Decidida-
 ment, hi ha una white-ritat que enamo-
 ra.

D'aquesta Associació Internacional
 des Peirvains, a més de Jean Carrou, en fa

men part Henri-René Lecomant, 199
Charles Vitrac, Paul Laperin, Louis aso-
son, André Malraux, ^{René Hecht} Luc Surtain, Pierre
Mitte, Tristan L'Yara, atres pue us mudo.

lo suposo que aquesta associació, filial
de la fundata per Maxim Fokis i Roumain
Rothand i a la puat ja pertanyin des l'
any 1992 - era l'única escripta català
que hi pertanyin - no seu haber estat
creada única i exclusivament per a en-
viar-me a mi cinc-cent francs cada mes.
lo suposo pue seu ajudar a altres escriptes.

~~En la ven Heitor Carron seu dir pue en el~~
matèria comen un escrit un llibre pue aca-
br de publicar: Légitime. El llibre, però, no el rebí.
Es veu pue entre un altre hi ha algú pue en-
ten el francès. Heus ací una representació apraxim.

x x x

Se tan en tan, voltot pueu la molt ped
i el ~~menic~~ ^{menic} de la "Haison des étudiants"
es pue per a combatre'l, vaig a parar a un
restaurant d'un ^{relatiu} ~~part~~ lloc: "Belotti".

Hi vaig, però, més pue per a veure, perquè hi ha
un cambra pue s'assemble molt ab men
perquè propiament, que, notament, no ha
parat la frontera ~~aproximadament~~ i del puat encara

194

no se'ria. Aquesta semblança m'entendreix i
 m'encantava. Ell, però, deu estar molt estancat que
 m'hi i el tracti amb tant afecte. Qui sap si ~~no~~ em
~~va~~ preu per un deixeble - ^{deixeble} ~~deixeble~~ no pot en peris-
 sisme - de m. Léon Bailby, ^{directe de la pen} el puat, hi anava a Barce-
 lona, instal·lada el seu despatx a "La Criolla".

(Com cambren a puert ni unq no es pot un gran
 cosa: v'oblita de dir-me el treball o el treball, en
 lloc de dir-me el que li he demanat em deu
 una altra cosa. Jo, però, mai no em puc
 i sempre m'arri a una de les seves taules. I sem-
 pre hi dono cinc o sis paux de propina, que a
 a França es molt. (1))

x x x

Alfons Maseras viu amb mi, al pis del mateix
 nou Brammela. Alfons Maseras ^{estava} ~~era~~ un tal i no
^{tenia} un centim. Aquesta situació ^{apareix} ~~era~~ ^{trix} el
 seu caracter i la majoria del intel·lectual del
 refugi i treballer antipatic i estancat.

Un d'ells ^{l'ingue} ~~la~~ ^{prova} de dir-me:
 - Què hi ha vingut a fer aci aquest home? Han-
 sia vingut més que v'haqúes puat a Barcelo-
 na.

El pobre cretí que em deia això no sabia que
 a Maseras ni sabia que no es podia ^{quedar} ~~de~~ Barcelona.
 Ell no havia fet com ~~però~~ ^{però} quatre o cinc (antes d'ell)
 ell s'havia compromès, ell havia donat la seu,
 ell havia publicat un poema, a Europa, pu'e
 se una sentència de mort.

Jo he sentit sempre un gran afecte i una
 gran admiració envers Alfons Maseras. He escrit
 obs molt belles, d'una autèntica importància en

(1) Un molt en aquell temps. (Nota de 1945)

Jacques Passarelli, roboter, tractà el polse
Maseres amb una prothèria i una crueltat
imperdonables.

la novel·listica catalana - Blauhat, Est 195
 i parents de Mestri Pla i Martí, L'Estac, entre altres (1)
 i fou un company verbe i lleial.

En l'emigració hem estat, com sempre, bons amics
 i he presonat, com he pogut i com he sabut, atencjar
 els seus sofiments: deixant-li llibre, fent que el com-
 pany de l'"Associación Internacional del Perivainy"
 li assignessin un subvint, encoratjant-lo en les seves
 hicies, que han estat moltes car, a mes dels sofiments
 físics, estan toturat per una manca familiar.

Alfons Maseras, pu'era estimat i respectat de molts
 panxeros, no fou tractat amb el respecte i l'estima que
 mereixia per molts ~~refugiats~~ ^{intel·lectuals} catalans refu-
 giat a Tolouse. Alfons Maseras ha mort en terres
 de França, a Tolouse, jo no era al seu costat
 quan moria. El meu perma' l'uric en escrígué:
 "Feia l'última..."

Quants catalans, puant exanyos han mort
 en aquesta terra de França que un altre hem es-
 timat tant!

x x x

El intel·lectual del refugi, es que en volen at-
 ter d'altres, l'ineu:

- Hem de fer alguna cosa, hem d'actuar, hem
 de sonar fe de vista.

J'opanyí en uns curtes de tardany i l'altres
 catalans, un er, una ~~quarta~~ quarta dramàtic.
 Seixò moltes unes revues i unes pel·lícules i les x'opa-
 des i les heratles argumenten.

Naturalment, jo ~~era~~ em desentene de totes a-
 quertes activitat cultural perquè tota que jo ve massa

(1) Mai no va poder publicar el "Preni (revell)", ~~(XXXXXX)~~
 cal dir ho a hora dels p'ra (H. de l'a)

per als cantaires, soben?...

La bona senyora, enrojotada per aquesta pro-
fiteria, posa un libret de Banc a la cistella,
tot que deu el tota el cor, i el retornarem
el libret dient que es tractava d'una bon-
na.

Si el fet es cert, tant com m'assegurarem,
madame, tanta debia pensar!

- Quins bromes més estranys fan el intel-
lectual català!

x x x

Per a mi aquest disjacte ha estat - com
Caramelles, però - veritablement un disjacte de
flair: he tingut unes de la mare!

~~He vingut amb mi, i he vingut amb mi, i he vingut amb mi.~~

Ha pogut arribar, no se'iem - jo d'havia deixat
a Cervia de Ter - a Barcelona. Ho viu a casa ve-
na, sinó a casa d'una amiga meua, totella
i Maria, molt bona: molt pentit. Viu, però!
I això es el que m'interessa, el que m'alt: que
visqui, per a fer-me perdonar d'ella tot el
mal que amb ~~meu~~ ^{meu} ~~disjacte~~ li he fet.

I això es el que no em deixava viure: i que
rao que li havia passat, temer - amb
una angouera mortal - si v'havien vingut de
mi en ella.

Vincen ella i el meu germà ferant i fra-
quim, i la meua unyada Supar, i el meu ne-
botet Carter Enic. Ho han perdut tot, menys
la vida. Jo, però, encara puc treballar per a
retruar-los tot el que han perdut.

~~ho haigut a tot ho teneu, però, i tingué en~~ 189
~~ga i en ho haigut, v'atray en ho haigut condeuina al~~
~~Heure feliç i cat que us pagués; Heure en ho haigut~~
~~en de les dignes i justes parants de feres de mar:~~
 "... i, a més a més, en meua el creche de miua
 cara a cara el Serkhon de la meua terra, adhuc
 la paranta Serkhon en sembla de propiis ma de en
 relació amb el esdeveniments i el homes i en se
 meua si teneu tant honor per a perdre... Els homes
 com Drumont i Pégué us teneu res de comie amb
 això que a mi hom nomena gent de deutes, ha ~~est~~
 per d'afar d'itiquia, el d'Espany a i, en fi, la
 capitulació de Múmic per a de mort d'afar
 obtingut que la genealogia d'afar utting (la gent
 de deutes) ~~est~~ ^{est} ~~est~~ de pobres tantos, amb per de
 d'heren des antics de justes centralitats que, un
 puant més ençà, anar a presentar de Savant
 et tot i de Catahupa i el País Baix, v'empañ en les
 libertats monàrquiques? ... l'abjecta aventura de
 Múmic en ho de fer perdre tot de l'ús... l'
 Múmic des Home horat, ~~est~~ de feres habitual, ha
 bitual engany de l' Múmic des Homes d'afar...
 Ho de de tot hom talut que durant l'última
 guerra es milionaris de la City prouen sinca
 ient a l'Almanya, per mediació des païrs
 exantians, les matenes sineres indispensables
 aques miserables, o es veu fill, a mi me de
 milhs col·laboradors de la política de M. Chau
 bertain... a Maltre tot hom talut que est
 sapellans ~~est~~ en influència adhuc de centes
 meua i ajutaven es per mataven en la ven to
 ve. "Es tal!", dieu. Libinen ho! Ten caputies
 públiques! Ten talut públicament, al meua, que es.

Ten disposat a ~~XXXXXXXXXX~~ Remente històric 282
 presumir-se de l'estat canònic de les reventes quan
 home s'obolina en un voler veure de prop, tota les oyes,
 les mans sacerdotals que tal vegada pren unes
 que exanyaren... En d'acumbent clerical, que ^{es} ~~XXXXXX~~
~~XXXXXXXXXX~~ on t'ho més hostilitat, home te més ^{data} ~~XXXXXXXXXX~~
~~XXXXXXXXXX~~ que us par jo sobre la depuració franquista
 i es m'oboles de guerra del món i el deprimen...
~~XXXXXXXXXX~~ (Concebe el partit clerical i te' fins
 a quin extrem manen d'hora i de en... l'Esper
 ha estat encanecida. Se ve't has pel pobre i el partit
 clerical sempre ha estat l'hipòcrita intermediari
 del mal ric, s'apert més o menys comient, per indis-
 pensable de tots les rimones."

x x x

M'exerim el periodista (Platí Xip ¹⁹²⁷ See de Pijenas
 i amb data del 9/1 de Maig del 29: " Ara us ve' sal-
 vat. fa en tunc prou de moment, i us se felicitats. Tot
 hom pot's estar en la nostra pell, amic (apdrish!
 Que heu fet? On heu estat? Jo he viscut tres mesos
 al camp d'Arpells. Ara toc a una residència can-
 ca, en bones condicions de vida, respirant aire pur
 i amb del a passejar pel carrer com una perso-
 na. Perque es catalans us heu ven de tenir res-
 timentig com a puerto? (1)... es fet d'honny a em fan
 erer optimista. Opino que atò us pot durar, (2)
 Politicament, socialment, intel·lectualment, fi-
 nancierament, i adfuec esteticament, el fran-
 quisme es un desastre... ja heu vist que fran-
 co ens expulsa del periodisme? de mes ens comin

(2) Ho duraria si us ho que's exolatas la guerra ~~XXXXXXXXXX~~ (1929)

(1) Quines preguntes se fer-te! Perque es quatre raparques
 que s'ignen a s'ignen en massa intel·ligent i massa
 bonal. ~~XXXXXXXXXX~~

J'encare sur, prairie, whetot, a
la politien anglaise. (Note de 1947)

de provençal (1), a qui ja em semblava haver-te dit que vaig escriure - narra la meua història a la signa d'Intel·lectual, i, en nom teu, va reproduir-me a René Blesh, a qui he escrit ja ussament i li he demanat que, si és possible, jo pugui anar a ~~XXX~~ Risny-en-Brie, un dels refugis que vots aquesta associació de nos per canviar-te jo el Semanaria que tu, per la teua part, hi donessis un cop de mà. Oh, si podia alliberar-me d'aquest camp i d'aquesta barana! I de l'obediència i d'esser víctima - com tant i tant - d'una circumstància que fa estómat! Tu ja em coneixes; tu saps el meu afecte a la França. Però es que França no em sap res dels serveis taniters en aquest camp. I allert tanant cert que, si ho vales, lombardia m'és d'una patum que es complau ^{en} ~~amb~~ el refinament i l'extermini dels noques epus refugiats. "

x x x

El meu germà m'ha escrit ~~que~~ que no pot requirir més temps a Perpinyà. La família Guera el té ben bé amb grip; Michel Vilat l'acollirà al Mar Salati, però la Prefectura del Pirineu oriental nega el "recepisse" als refugiats espanyols i la policia es pensa per això com malferit. Han parlat de visites domiciliàries i ~~XXXXXXXXXX~~ casta Mar on s'han acollit el refugiats - el que han tingut la int de no canviar en el camp de concentració o d'escapar-se'n - esdevé tan perillós com el caner.

Jo ho dit a la senyora Baldo ~~XXXXXXXXXX~~ - per a que no hi hagi cap més, ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ per a no ferir la sensibilitat, i em promet que en parlarà amb el doctor ~~XXXX~~ la.

~~XXXXXXXXXX~~ Passer uns dies - amb la natural angustia per

(1) President del Comitè d'acolliment i director de la revista Les Volontaires (H. de l'a)

part mera; i ~~una~~ tarda, mentre esperes a l'au-
 pen Sabo, tot a Tones Bellartes, el nostre co-director, i li
 demano si sap alguna cosa de l'ofici del meu permí,
 si el doctor tanta accedeix a que vingui.

Tones Bellartes, molt apunat, veni d'ia que he sent
 molt, que ell ha fet tot el que ha pogut... però que
 el doctor tanta li ha dit que el meu permí no po-
 dia acollir-se al Refugi.

Jo, indignat, li dic:

- Mentida!

Ell intenta excusar-se:

- Home, veureu: com el meu permí no es universitari
 si...

- Això és una estúpida ridicola, una manca rotun-

que ~~una~~ tu universitari és funcionari municipal
 no o de la generalitat, el mecànic, el pateter, el
 periodista? Que en tu ve? Que n'és la vostra expon? Que
 us veieu que ens hem refugiat a França en pres-
 títat d'universitari? Que us veieu que el univer-
 tatis vaten més que el altre refugiat? Aci no hi ha
 rino una pirarquia: la del que s'han sacrificat
 i s'han compromès més, i quin excriptat o pateter.

Tot això del universitari no punyeteris. ~~XXXXXXXXXX~~

universitari? ~~que~~ han fet un sacrifici per la Repu-
 blica i per la guerra: robar, demanar argument de
 treu. El meu permí rat més que tot aquestes te-
 cun entès? ~~XXXXXXXXXX~~ Perquè mentre els cobraven i fien
 la festa a la ceraguarda, ell ha ofert i ha exposat
 la vida i ha comptat el seu deure. I vint, i tin-
 din' l'he aci, perquè es mentida que el doctor
 tanta no hagi dit que no potia admetre'ls. ~~HA~~

Als meus ulls han començat a comparèixer refugiat
 que contemplen l'escena amb una veritable complaen-
 ça. A Tones Bellartes no li fa cap gracia que l'hagin

↳ Et el refugi d'universitat, com
breuen? ~~per~~ El refugi que el univer-
sitaris totjener obren a l'Espany. republ-
can.

atapat ~~////~~ en un moment que la meua violència ~~288~~
- cree que molt justificada - us et deixa en mans un Hec.
totu repue que, com et set conte, ti hauria plotut poder-me
repondre:

- I et, Hauris, que n'he?

He'n vaig a trobar Auban i li conto et que m'acaso
se de passar. Auban s'indigna. Despres, però, en veure la
meua indignació - certan vermett, ~~////~~ consercional, men
ca - ex posa a riure, m'abraça, i em diu:

- Be, ja veuràs com riurem en veure la cara que far
ran aquest temps quan arribi al votu fermu. Quan
et volem fer venir?

- Com me anas mitl.

- Deu'n parat? Li volem, deua; però deua us tin.
Sreu temps d'explicar - ti et que ha de fer.

- Deua parat.

- Molt be.

I Auban se posa al telifon i conta al ~~////~~ Profes.
sa tanta et que ha parat. En efecte, tal com jo me
posan, et Profes tanta us en ratiu rati. I, quan auo
tan em vesteix d'aparell, em diu que ti deuria un bon
viatge i que tindria molt prop, que ti presentis.

- Ara, - em ~~////~~ proposa Auban - ^{el meu} ~~////~~ asi mateix
al votu fermu dient - ti que deua parat d'esperar
rem us i jo a l'estació a les sis de la tarda. ~~////~~

La Heter marxarà asi mateix, car la farà dur ~~////~~
~~////~~ Serreguista. Despres ens n'anirem al refugi del
carrer del Conservati, set just te una un panics amic
meu i que anas ho veia votu, que seu la guerra et ho
panya amb la Brigades Internacionals. En aquest refu-
gi hi haem una cambra per al votu fermu.

Tanta la sembra - et meua feruà
vicia em et pit que ocupa ^{Comme Petit}; et seu felt-
i congeit Fortinant Bernat un panics que cal

meis que molts espanyols i que exerceix ~~la~~ ^{2PA} amb fet i amb intel·ligència - funcions de responsable al refugi-caserna dels la rue de Courcouronnes, tot en resta espai.

~~XXXXXXXXXX~~ Dos dies després, a les 11 de la tarda, ~~XXXX~~ anem amb Auban a l'estació, a ~~XXXXXXXXXX~~ ^{rebre} el meu permís. Auban em diu:

- Tolen molt content, veritat!
- Ja veus ho podreu pensar.
- Jo m'estic tant com vos. Ho et coneix, el nostre permís, però ja me l'estic com si et coneixes.

A l'antana no hi ha tant polítics com meus amics... però encara hi ha. Per això Auban ha volgut acompanyar-me: per a evitar que el meu permís i jo fem incivilitat amb la policia francesa.

L'impaciència em fa veure. Penseu en el teu que va aprofitant-se a Toulouse en aquesta tenda plena d'estiu; en el teu on n'hi ha - amb angoixa, amb ra, com un delinqüent - el meu permís ^{l'any}, aquest mi-nyó tan diput, tan aturat, que tant ha sofert per culpa meua, que d'una manera tan exem-plar ha sabut acceptar el seu deute; en el teu que mai no arribarà a arribar.

Tot he que arribar, però: a l'altre el teu, i el meu permís s'atja a l'antana. La ben veu, però amb una malita bastant troçada. Amb els sentim una gran ansietat que panteja en vista de la parança. Per a no fer excuses davant dels polítics així com al caser. Havem el present a Auban. ~~XXXXXX~~ Auban t'obeeix i t'hi diu:

- Je suis vraiment charmé de ~~XXXXXXXXXX~~ ^{vostra} connaissance... (Clemata que vulgui presumir d'exercir el paucis amb una certa consciència, cosa que al cap d'in la fi no es una cosa de l'altre món, i m'oblido que

red steamers

11) What is camp de concentration?

molt bestrys tal vegada no saben Heper-ly. No - 290
Luzie, Jones, les parantes d' Paulau)... l'otie veritable-
ment content de conèixer-los, amb el motie perru ~~###~~ u-
hi thipa una gran amicitat. ~~#####~~ Les conèixem la
papathe meus pèus rembla que ripuesen amies de
tota la vida; remblen fermant, sabien? Eth m'han
parlat molt de vos i ~~###~~ a mi em fan l'efecte
que, amb vos, tindrie un germà meut.

Despres em deixa perquè t'espero una dona. Remb
Luzie pugem a un taxi que em portà al 29 de
la rue des Potiers, o sigui a ~~#####~~ l'antiga Hòra
von des étudiants, avui convertida, per deu i graci
d'una panceira de bona voluntat i bona intel-
ligencia, en restaurant del refugiats espanyols.

Per canvi el meu germà Luzie - que perquè vol
més poc del fermant a mi em fa un xic l'efecte
de fill meut, del fill que hauria volgut tenir ~~###~~
~~#####~~ - em diu la ven a teprin
de saber-te, a la fi! Hiure, a Perpinyà, sense
pauirè mai poder intie de casa per no que la po-
lícia el retornis al camp, li feia l'efecte que vi-
vir en una presó, el exarcetieris de la qual, el un-
timoni Quera, t'extimaven molt. Han plorat en
acomodar-se d'eth.

- ¿Però no em pararia res? l'otie avui tranquil-
lament pot caner! - em teniam.
- Però no et pararia res, no tenim.

Quan aribem, ja el menjador es pairebe' nti.
Lu venem amb un desconegut, el company en mi-
ren amb univitat. Lo, ~~#####~~ ^{venim} presents al
non hoste al mentat.

- Eth meu germà, que acan d'arivar, i per
ami ja ~~#####~~ ^{toparia} apei.

Loumire, encara abes de mi, afalacs. Tot ten qual
com una seta. Li assignen un hbe al menjador de

Salt i jo me'n vaig al de baix. El ~~company~~ ^{company} me
 preguntava per'era el miyo que m'acompanyava. Tu
 tu-hi-hi que era el meu germà, i que es queda, aquest -
 Heures, ~~Heures~~ ^{Heures}... - se'n aplega; atres ho fan veure, però
 tal vegada temen que amb un hoste més se'n avin
 si la rassa.

La meyo Babi, a miy topa, em crida per a dir-
 me que, ~~com jo us hi havia avisat~~ ^{com jo us hi havia avisat} d'avi-
 rasta, us sap, de moment, on atropar el meu peni.
 - Ho v'auriu, - li dic - car ja te atropament.

Després de topa, quan el meu peni baixa, el
 penets als amics, als amics veritables, i rebuda a
 Camion i a l'uelles, que ja coneixia d'haver-lo vist
 a casa, quan - això, ara em sembla tan lluny! -
 jo tenia una casa.

L'acompanya a la me de Conservatore, el presen-
 to a monien Bernard i al Steixo que aquesta
 primer mit repoti. Després ja d'acompanya al
 la corona on jo bruo, car heu d'acabar amb
 ell i Manueta al Comissariat de Policia.

x x x

A d'entenda es ell qui em serpeta. Un sent, em
 verteix i em n'acum amb Manueta a la me de
 Remusat on hi ha el Comissariat ~~de Policia~~ de Policia
 d'experts.

Se ~~he~~ ^{he} Manueta un molla el que me'n
 han parlat malament, cosa que no te res d'es-
 tany car ^{la meyo} ~~es~~ refugiat, tal vegada seguit a la ven-
 situació tristíssima, i han decidit a malpar-
 lar el uns del atres, amb mi, però, i ho portat
 be i em plan per-ho conxtar.

Mentre li fan la fitra se'm apropa un del agent
 de policia i, ^{en un raia,} ~~em pregunta,~~ ^{em pregunta,} remyatant-lo.

- És el nostre perill!
- Sí - faig jo, un xit estranyat.
L'agent, suent-me a un ric, em diu:
- És ara abiu a l'estació quan ells arriben. Vos estaven amb mossien a l'hotel Auban...
- Sí.
- ~~XXXXXXXXXXXX~~ De mi no heu de temer res, mossien? Jo sóc del costat i sé qui són vos i el que heu fet per França. M'heu dit mossien Lantenach, que aneu ex a l'empresari i fou director de les lletres franceses a Barcelona quan l'altre guerra... Ab'vostre perill no hi passaria res, no temeu. Jo el recordareu bé... i si hi passaran tot el que se'm canvi per mi: f... f... no ho oblidareu (1)... Jo sóc a l'estació es dimarts, dijous i divendres. Aquest dia, poteu dir-ho als vostres amics, que arribin el refugi al que vulguin: no el passarà res.

Jo hi estic en la meua emoció madament.

- Quan volem, deixem a Brussel·les i ens n'anem a visitar família. Ho el trobem i li dono una targeta dient-li que l'esperem a prendre cafè al "Al-Griffis". Després, ~~XXXXXXXXXXXX~~ per a celebrar l'arribada,
- un dia ex un dia! - deixem chez Belotti per a que hauria conegut el botxer del nostre perill traïdor. En efecte, i hi arribem tant que quan ex pres volem per a venir nos i em volem, hauria, ~~XXXXXXXXXXXX~~ malgrat haver-lo advertit, crish.

- Què!

- Comment, mossien? - És el caubier, tot estranyat. (depenament ens ven per dos locals de l'altre)

(L'altre, jo, ~~XXXXXXXXXXXX~~ creient-ho em el mossien, li dic

(1) Poto les inicials, i no el nom sencer, per a no comprometre aquest bon amic (H. de l'a.)

La seva semblança està d'acord amb un personatge que
he deixat a ~~Catalunya~~ y etc., confidència per confiança,
em dir que es socialista, que he donat tot el que he pogut
per a l'oposició - a Toulouse es recanviaren molts diners - i
que hi dot que hegim perdut, y afegeix, en un caixa
i amb una flama de fe en el seu ull de color de
tabac.

- Però no heu pas venut del tot, encara. La guerra us ha
cut!

x x x

- Demà - em dir Brancueta - et presentare
un amic meu, Monsieur Patma. Bus convida a dinar.

- Qui es Monsieur Patma? - molt saber jo.

- Si, home! Es aquell senyor que organitza
el partit a Saint-Simon.

- Molt bé.

L'endemà anem a veure aquest senyor.
Es esperava trobar-me amb un pobre diable,
amb un pobre home del que fan, com
era molta anys encara a casa nostra, per-
rebrisme de la poesia. Es esperava trobar-me
amb un home d'idees limitades, veloses, mo-
pucines. I no es així. Integrament. Jules Patma-
de reconeix aquestes dues grans virtuts, ~~XXX~~
tant rare d'eri de trobar: la cordat i la in-
tel·ligència. Jules Patma de fa de mestre de
municipal en un poblet de l'alta muntanya
de l'Ariege, feix, prop de la frontera espa-
nyola. Jules Patma es un poeta tendre,
delicat, emotiu; un poeta singular i un
plurat, o sigui: que no manthien res a

virgin; un gran poeta. He sabut d'ell [94
~~un gran poeta~~ pastor d'una lloseta,
 d'una tendresa, d'una delicadesa,
~~un gran poeta~~ d'una generositat infinita. He de-
 pit llibre d'ell - ore del cor, le bonhom -
 d'una gran bellesa. A mes a mes, com
 si això fos possible, hi ha una ~~gran~~
 altra virtut en ell que m'he fet estimar.
 És: és un noble, un rídic, un abnegat
 amic de Catalunya.

A tarda amb ell erem, a mes de
 matemàtics Brannuela, atrossos llavors i fi.
 hem parlat de literatura, - arlar - i de
 la nostra guerra i la nostra terra.
 - He de foliar - ens ha encoratjat, encorina-
 stament - car ~~hi~~ hi ha un vençedor.

En acompanyar-me amb un jove "Siny
 a saint Giron!" m'he donat un dol
 dels llibres, amb una epifonia dedicada.
 in.

Després, a la tarda hem parlat d'ell,
 m'han contat ~~el~~ el que
 ha fet pel refugi en aquestes hores de
 sola, quan tot-hom, o parels tot-hom,
 fugin de prop nostre. I si he imaginat
 així la meua vida al llarg d'aquesta
 nyera.

~~Naturalista
El poeta~~

~~Las Puffins
Dante y el poeta~~

alta la nit i el noble - un petit po-
ble de l'arriège, vollar de muntanyes i
d'aigües en llibertat - embolcallat en
un gran silenci -

Aquest és un petit poble de l'arriège,
vollar de muntanyes que ara v'han
posat una caputxa de neu. Aquestes
són la frontera d'Espanya. Aquestes
són una nit de distànt, alta ja la nit
i el poble tan tot v' veix la neu munt-
ta del riu, que canta sota la pal-
lissa clar del cel i tot les fines-
tes, excepte una, un fongues. La fines-
ta il·luminada en la nit de poble
- aquestes nit de poble, tan belles, tan
evocadors, en la puca i silencis entreve-
tur de tantes petites neuos: el vent en-
te i haupus del arle, el rot d'una
au nocturna, la veu de la hore... - es
la de la cambra del mestre.

~~Jo sempre he sentit~~
un gran respecte, una atenta profunda
envers aquestes homes ~~que~~
~~que~~ - el morter d'evoh - que al

men país ~~par~~ ~~en~~ ~~capítol~~ ~~del~~ ~~llibre~~, un mal
 paper, ~~del~~ ~~llibre~~ convertit en tipus
 comú pel ~~llibre~~ raiment creient, malmenat
 en un poble abitat. (1) L'estima profunda
 que he sentit sempre envers aquest llibre
 abnegat em feu. Higar amistat amb ^{l'altre de} ~~l'altre~~ ~~de~~ ~~l'altre~~
 Beth, ^{l'altre de l'altre per dos exemplars de tipografia} exempt de caràcters i d'exemplos
 que m'hi reputoament, dignament, mag-
 níficament pobre.

La nit del districte el mestre d'aquest
 petit i bell poble se l'arriega pot permetre
 el luxe d'habitar-se tant. La nit del dis-
 tricte el mestre d'aquest petit i bell po-
 ble se l'arriega ~~en~~ contesta la ven com a
 pontencia, redacta una revista - bra-
bruts sera mountain, que cal traduir
la ven de la muntanya - en la qual s'o-
 bra de intel·ligència i de bruts, exvini el
 seu vers per després, de tan en tan,
 aplegarà en volums.

La interior de la cambra hi ha un
 xemenia encara - d'arreu, el poble, el
 camp i un poble de neu i fa un pret inter-
 una taula plena de papers, un pretat-
 els amb tibles. La la trena de la tampa-
 sta, que deixa la resta de la cambra en

(1) Veuen, si el ~~no~~ ~~invasor~~ ~~ni~~ ~~han~~ ~~deixat~~
 algun exemplar, la meua veu la le-
ung i el caràcter

una s'isqueta, se un amable recurre
ben, et mette l'esper, consulte nos volumes,
pese nos notes.

Es un home més aviat alt que baix, en
cara fve, amb un rostre un xic patètic,
molt expressiu, amb un front ample i
dret, una mirada llvida i ferial, un
somriure sòbre i comprensiu.

aquest home ~~seria un dia~~ ^{seria un dia} a un poeta
català, avui exiliat a França. L'esciuria,
es clar, en francès, però, esdevení per en,
trint substituïda et francès per ~~XXXXXX~~
Merguatois: "Grand Catalan e amic...
Joun arros de beire que même après l'in-
justicia Joun vostre poble ex arros victim,
même après votres tribunes de tout caire,
même sius l'estit abets rapint garda ar-
cara vostre fouie sius la justicia, votre belle
~~XXXXXX~~ extreambous e votre courage... Ten
moment d'emotion a passé lorsque vous
avez pris la parole... ah! vous n'avez
eu pu à l'exister parler votre coeur... Ce fut
un beau succès pour votre Catalogue in-
mortelle. Tandis pu' elle aura des hommes
comme vous autres, mais le Catalogue fleur
vira vira, v'immortalisera... Et c'est
un rêve de voir un jour un beau pen-
ne de Catalunya continue, de lettres, d'é-

civany etc... veniu de Barcelona fe-
tes le fetibrije a Toulous ou ailleny
avec unes...

Y ~~un~~ aquest home, ~~un~~ et mortu de l'ed
col d'aquest petit: bell probl de l'a-
niepe finie aixi le ven Heter at pre-
ta catata exiliat: "8 libr Catalonha
sempre" Y signa: Jules Calumade.

El preta exiliat, en rebre aquesta Hes-
ter ventura una emocio profunda i, men-
te le Hesper, un infant, extranyat, li pre-
suntara:

- Pespue plus?

Jules Calumade es, Sones, un gran a-
mic de Catalunya. Y un artista d'
una gran sensibilitat, d'una gran
fina, d'una gran intel-
ligencia, que, com tot artista veritable -
nunten Beethoven - titia la bondat
per tanament de tot i emueya a estimar-
le del seu a-
lume.

Hi han contat d'ell un port bellissim
d'una tendreja inefable. Quan l'exo-
de sobris feu passar a Franca d'altan
tragic del pobre catalany que tota ll
ales finistes de la pieren ho habien
perdut tot, en saber que acab elly
~~un~~ venien sous i criatures, causades
del canvi per ls muntanyes nevades

perseguides per l'arxiu del crim per
 després havia de fer tan bon paper a Colònia, per
 preparar un repicari, i per malparat en acon-
 ric - el ~~XXXXXXXXXX~~ home se en noble mai no pens
 sen en el diner - paga ell de fe ren tota aca, i ~~III~~
 feu que fossin el infant de la sen exorta, i el
 scribta al poble matamat que arribaren de el
 la tem interpit. així arriben dues exor: feu el
 timen a Franca ^{ca} poble exilia i ensenyar al
 sen a l'umme que compati i ajudar el desvalut
 et la con un beta d'apuet ven.

XXXXX III

Quan arriben a l'immaren, vestida de cel blau
 i de fls blancs, les neus es fosen i el dia es més
 clar. L'aire es tibi, et ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~
 Laura et paisatge, et marges es cobren en
 de fls humil, home ven les primeres papells
 us - que son com flors atades - i les primeres
 venetes. L'arros ~~XXXXXX~~ fules batucaste, met
 tre d'exorta i poeta, firmes les thion, sen
 ta l'XXXXXX exorta fins l'entorn al mat, sent
 a passejar ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ pels enirons
 del poble, camins eulta. La tarda es encara
 tota clamada de ~~XXXXXX~~ paisatge a
 quel paisatge de l'arribe tan dolc i tan bell
~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ fa pensar en Cort i en el un
 pionistes per com, repone l'aputa terin
 d'Isa Vitote, et la naturalen de pui inu-
 ta l'art i us al revés, com creuen alguns
 exent massa simples. Et fons de la vall es
 tot unat d'pueben i dament a puer ta
 con unasta i dament l'ore i al riu
 del coureny de taca et verd tendre del

El poble.

L'estació - un edifici grandot i lleig, de planta baixa - es lluny del poble. No manca lluny, però val a dir-ho: deu minuts de caminar. És per això per a estalviar als gaudels els cinc minuts de caminar que davant un atip de l'estació, hi ha un hotel: quatre grans testos de fustes amb seus arbrets de família descorneguda, quatre taules amb el corresponent parasol per a que home pugui gaudir millor les delícies de la campanya: les verques, les surques, les frumiques, la pols, la fudor de la gasolina ... El bar d'aquest hotel es freqüentat pels obrers de l'estació: els moços, el factor, el cap. Don una gent trista, envidiosa, tot vegada per veure's condemnats a donar la sortida a l'entrada a tants trens que no surten ni entren per a ells; a tants trens que van vers les platges secundàries, rurs de sol i torbadorament embellides pel semi-sei de les senyores burgeses i de les que no són ni burgeses vers les grans ciutats del l'exte, de ...

~~cavellosa, sent,~~
~~una encisó profunda, entuny,~~
 de, pura. tan sol al veritables poetes els y
 sonat de poder sentir una encisó així. tan
 sol els ulls dels poetes saben veure, car hom
 ha dit, referint-se a la pobra gent de cada
 dia: "tenen ulls i no hi veuen..."

Jules Palmaste catlla, escrita: escrita la veu
 de la natura que existe unida, i sense
 i rima en el seu or. De tan en tan, rom-
 nin: aquest romaine que únicament coincideix
 el ~~il~~ il-luminat i el poetes, que, intrinsecament,
 i malgrat les còpies, del canvi, ^{També,} en ~~una~~ me-
 na d'il-luminat. De tan en tan, escriu
 uns abrandades, uns purs, uns belles paraes.
 de en el lloc de notes que deuen existir
 Hiberna.

~~Quan~~ Quan tot es han de mit i el
 cel templa del país del estel, Jules Palmaste,
 sempre lentament, sempre un xic abstract, retrou
 al pobre i s'acull a la llar on l'espera l'es-
 pera.

~~XXXXXXXXXX~~

~~III~~

Llevant jo tancat tenir una llar, una
 cambra ~~XXXXXX~~ les parets de la fuat, de dalt
 a baix, omentaven es Hiberna, un catiu fu

gestes en...
les grans aïnyades, dels Teatres, dels
mopolites, de les dones belles i fatals per les quals els
hombres fan grans estafades i es suïciden, talament
com en els filius... mentre ells, el factor, el cap,
el carter, els senyors descarreguen la correspondència i
les mercaderies, fan rodar seus carrets per l'andana,
toquen un piulet, estiren la corda d'una canpa-
na - aquesta corda fútidica avisa la qual sempre
es suïciden els caps d'estació - i esguarden com
el tren s'allunya mentre ells resten. El cap, el factor,
l'altre gent que treballa a les oficines de l'estació ves-
teixen d'una manera descurada, van mal
afaitats, duen les ungles negres, fan pudor de
tabac i de mor. Tenen una vida apart - de l'este-
ció al bar de l'hotel, del bar de l'hotel a l'estació - i
per a fer aquesta vida no cal ni una gran higi-
ene ni una gran elegància.

Al bar de l'hotel juguen a cartes, preuen
"el nostre pastís (1) de cada dia" i cafè amb rom després
de dinar i sopar.

(1) Aperitif, molt fort, a base d'alcohol (V. d. l. a.).

uniuersal, l'estima del meu bon poble
 de Catalunya. Sóni ve a l'exili, ho he
 perdut tot - excepte l'afecte del meu fami-
 liar i d'alguns amics - i use ^{gràcies a l'o-}
~~just de la meua ploma d'intel·lectual parer.~~
 de he pensat que si em veig castigat així, d'
 una manera tan dura, es perquè ~~he~~ ^{he} ~~estat~~
 he un home terrible, un criminal pei-
 llós. Cerec alguna crim, alguna malifeta en
 la meua vida i m'otorgarà molt no torbar-
 me. Ho he cremat cap experia, no he assa-
 tinat cap raentot, he fet tot el ve possible reme-
 nixar i fer-ho en politic o no ho en - jo no
 crec en altre ~~politic~~ politica fue la de la llibertat
 i la intel·ligencia - he salvat la vida a més
 d'un, durant la guerra, sempre intentant la meua
 vida. I no obstant, em veig tot abandonat, es-
 carnit, rofint insostenibles i desconsideracions
 que mai no esperava veure.

En certa tan ~~de~~ la llibertat, la beta compa-
 nyia dels tibals, car així i que tinc alguna
 stiner - ~~he~~ ^{he} ~~mantingut~~ mantingut en tinc molt poc
 car ~~he~~ ^{he} ~~no~~ no he un refugiats de primer - He
 meua en tibals. Altres vegades me'n acuen
 el exemptat parer, amic meu.
 S'annunt la tanta on excic aques.

carner les limites entre lesquelles je vis... Mon bureau
m'ennuie, on y boit l'agris-sucidi sous une chaleur (92
lourde étouffante, qui sent l'abrutissement... je ne suis
même pas s'il est alors possible de penser...". (1)

Aubau endormi s'endort, facilement irritabile. Tot
al seu entorn li sembla lleig i acutipatic, odios i
menyspreable: els carrers, l'oficina, les dones, els homes.
L'ambient, feixec de mediocritat, l'ofegave.

Taus vols al seu apartament de la rue Bonaparte,
amb la complicitat dels seus llibres, Aubau troba un
pic de pau, Jacqueline el mira inquiet, amb un
su. Que li deu parlar? Que deu tenir?

Y un vespre, de sobretot, li proposa:

- No dius que et plavia tant viure a fora? Perquè, doncs,
no ens n'acrem a un poblet de la costa
de vora mar.

- Tu no t'hi aborrires? - pregunta Aubau.

- Amb tu mai no m'aborrires caploc - respon, se-
gura, Jacqueline.

Aubau, en vic emocional, s'apropa a l'espai,
l'abraça, i la seva boca marida besa la boca encara
calenta i palpitant de Jacqueline.

Les notes - que un dia també pensarem
 part d' un llibre - en tinc dos que
 m' han arribat fa uns dies, acompanyats
 d' una cordial dedicatòria.

Aquests dos llibres, impresos a Friburg, es titu-
 len Le Roman i Les Statuts, i el primer fou de
 Patruade. Aquest dos llibres m' resulten de
 veritat escrits en un llenguatge tan precís,
 preciós, tendre, cretallí, sabors.

Les notes que he ven lectura em supleixen en
 no pretendre ser un estudi crític però un
 tribut d' admiració i d' amistat al gran poe-
 ta, al gran poeta que es fou Patruade. Tan
 precisament el parecent com fou Patruade es
 que fan estimar la França. Per obtenir que
 tot el català exiliat el conegueren se-
 que fou ~~una~~ pràctic a la ven comença
 oblitarien tot el precepte, tot el llenguatge,
~~tot~~ tot el amargor que la situació ter-
 rissim ha fet naixer.

Malgrat no ser aquestes notes un es-
 tudi crític ni remarcare, però, com la
 veu d' aquest poeta, tan delicat i tan
 humil, em resulten sovint la veu del nostre
 Marçall i la de Francis ^{Samuel} ~~Marçall~~, el
 natural de l'orteg. Com en el d'ells, hi

(1) No me acordaba haber escrito jamás de la vida de
Marie Bonadieu; en un momento que los recuerdos me
que de la vida de Marie Bonadieu. (N. d. P. a.)

x x x

Bransuela em Linn:

- Que pue l'acte de saint Simon
será una cosa molt important.

- Hilda.

- Cantaran, ballaran.

- Aix è, doncs - fany jo, sense poder
dissimular un tíllemment molt,
no seran uns per tres anys de un
festa major.

- Ho tení ripuis - es plany Bransue-
la, empirat. ¿ de vobte afegix:
taps et pue hauries de fer en tloc
de viure? Seria - re una comedia.

" Jo, esperava i pensant en el re-
myr d'aurie i en la seva vida, etc.

- Tu també vol que escriuís una
comedia? Que es una manera que
v'encomanas aquesta de fer - me es-
criu - re comedies?

Stt, Bransuela, que no sap de pue
me les hec, v'entendria:

- Sí, sí: una comedia en un acte,
de puc permar per, per a que podria
representar - la (mettes i la seva

Loma, C

- De los permisos, cofi.
- Això mateix: de los permisos.
 I exerci una comissió en un acte.
 El retru. l'ortant carinadora praci
 a deu, de la puat, es clar, no caldrin
 la pena de parlar-me. Ho faig, per
 per a evitar que en partin el altre.
 Bransuela, que té una activitat me-
 rjadora, "ben" el paper" i l'hetle
 i Anna la ven metter començen
 el assaig. a l'hetle, per, li sembla
 que el seu paper no es de poca l'hei-
 ment i en semana permis per
 a ofegir-tei un parlament. Si s'el
 que per mi pot ofegir-tei tot el parla-
 ment que vulgui. I tinc la bona pensa-
 da de no assistir a cap assaig.

Saint Girons

a les quatre de la tarda jugem a
 l'autobus que ens ha de dur a Saint
 Girons. Arribem el matí, Bransuela
 i l'hetle, el meu permís i jo. L'entrem
 han de venir Marceres. (Arribem i no veu
 guiny altre tretat mes.

Arribem a Saint Girons a les set de
 la tarda. Saint Girons es un poblet gran
 del departament de l'Arriege, en ple-

que així podrien venir i obtenir un
xifre ben característic del refugi...

na muntanya. Paisatges de tony sol
molt net - blau, roig, proc. f. i. s.
no. rural - talment com en, en obsequi
nostre, l'acabaria de ventar. Ten reb
de porta dona a aquest paisatge una
patina de cobr de roth d'ou.

Al probe hi ha molta animació,
H'hi ha tanta que perdien el mateix
nomi l'heute que aquesta nit ha de
tenir l'honor de representar la qüestió
que he escrit a l'et. hi en podr de que
encara ens resten aquesta: tuncur
per a escriure comestig. Jo terto que
un haic de sentit tot cop d'aquest
este veniment - veuen: no tot d'altre
catalans es veuen de veu obre representa-
de a França! - per deu avec un home
un xic estany car obilita d'este veniment
i pens: aquesta nit, en havent estat,
avie a d'arribar el probe, que en
semola per pintrese.

Vopam molt be en no vencia puia
Hotel, monsieur Pabuate, la 101a expen,
- una dona stipua d'eth, i amb eixò que
sta fet et ven me gran elpi - de Pra-
meta, et man perma i p.

Monsieur Pabuate esta joit i entu-
siasm com un infant. Davant la 101a
foin, davant el ven entusiasme en vencia
un xic aver poyit de l'actitud i visio
que he adoptat fins ara.

nat estrena per a pucau et teatre artís, 9/10
 acabat. Hi l'art ni jo ni et public hi per-
 siem ves. hi ven a pers que et diueni del
 teatre que l'heute, com tot el castre de en-
 ca, du a la carp, pot més que et lo sentit,
 i, davant et parme de la pent, a l'es-
 cenari en construcció, sense advertiment de
 cap mena, sense deurat, ~~apareix~~ apareix en
 l'heute; hi ven expon - etn amb un co-
 stiu ad la mó; etn amb una maleta amb
 me que no se d'on ha tret; i comencen a
 parlar. El public, que no es enten, está
 molt estranyat. Hi ~~apareix~~ vertigin
 robe d'epoque pretèrites, malprat d'absen-
 cia de telé; de deurat, hom podria creure,
 amb un xic de bona voluntat, que aquest
 de exat-hent amics es proposaven interpretar
 una comedia. Es veien, pers, vertit com
 tot-hom, amb una cartira com totes les
 cartires, amb una maleta que no veia per
 a fer jois de mans; de la qual no veia rien
 comils, coloms, rams de fls, ni serpentina, amb
 una maleta pi-esa com totes les maletes;
 es veien parlant amunt; avall, dient
 uns cos que no entenien, i ~~tanques~~ ^{fit plebs} no
 es feia cap prasio. Tolo que tenien cai car
~~tanques~~ tanques meix pi-a mi. i et public
 veient que el l'heute no se'n anaven i
 reguin parlant de la vege cos ~~que~~ comen-
 a cansar-h. Alguns, més impetius, pro-
 testaven.

Tere en stia, creiant-se en el sture d'a-
 comhtar - me.
 - tot una feixistes!

(Lluells, però, que tenia l'amençada 211
 i no volia que el de saint lions es perdés.
 sin una volta de les paraules d'apulet
 "chef d'œuvre" que via endavant. Fou un
 del acte de mes pur, de mes autentic heroi-
 sme que he pogut contemplar en la meua vida.
 L'estic pairebi repue que davant ~~l'apulet~~
 d'apulet heroiisme, - Lluells, amb un entu-
 siasme i uns "tatiquillos" que fane Borrás hi
 haurin envejat estar etjivant el parlament
 de la seva estilita, un parlament de quatre o
 cinc pàpices - el public no s'explicava com ha-
 vien pogut perdre la guerra.

Despres, finit el famós parlament,
 Lluells agafava la maleta i la ~~va~~
~~va~~ venia a la càstia i amb dos se'n
 anaven sense que el public pogués ex-
 plicar-se el misteri de la seva presència
 i la seva encesa.

Despres d'un creu intermedi, uns tra-
 mistes imperitjats provaren a d'exem-
 ri una tanta i, al voltant, una
 puants càstia, aparegueren uns senyals
 d'aice important i estat matut i
 v'arregueren a la càstia. Entre ells hi
 havia un mespe aficionat a la li-
 teratura, el doctor Vivencel. Ho sé que
 tal es era mespe. Despres he llegit
 un llibre d'ell i me diagnosticar:
 una mit-titat (1)

→
/ je traité de discolpa - les.
- Ho: v'abrengeu.

---

(1) Tous un des que est - labri' and t'ab-
pette Pétain, un des que acceptant victy
traient le France.

Hi han també un tal Paul 212
 Chack, col·laborador del cursi i Claude
 Farrère, que cantava les excel·lències de les
 traïció i murtra fusellat quan la llibera-
 ció, ~~potem en un bon expos, un bon~~
 pare de família, ~~un bon~~ funcionari,
 la literatura francesa, però, no haurà
 perdut res amb la seva mort. Com ~~un bon~~
~~un bon~~ temps no haurà perdut res
 si, tal com mereixien, haguéssim fusel-
 lat a Henri Arbois, Claude Farrère,
 Clément Vautel, Jérôme i Jean Tharaud..

Aquests senyors de l'exercici, en l'uni-
 arà l'altre, i així es ven, aventen una
 parca i, parlant de l'amor, fan "esprit"
 o sigui: diuen una quantitat vulgaritat de
 fust de calenderi, una quantitat capçada
 i alguna que altra porqueria. Francament,
 tals que ja són massa paucapies. El públic,
 però, viu i aplaudeix. És el mateix públic
 que aplaudeix quan Ferrandell, aquest
 bestiar infest, ensenya de vege dels de
 caràcter i d'un "merito".

Quan aquest pobre senyor es cansa
 de fer el papant a l'exercici en constan-
 cis amb l'anem tot a dormir en pau
 i prou de Déu.

A la cambra de l'Hotel, a prop de l'Hotel,
 - per a que no entria més puit - i els de
 tot a l'altre finestres per a fumar d'alt-

timo pipa de la nit. Des jartins, des 917
 camps, pipa una abuada que te perfum
 de terr calenta, d'herbes, de flrs. v' veix
 de veus d'alguns mortausul resasapal,
 la nota fres - en do - intermitent, de
 la prante i la nota aguda i persistent,
 sortintusta - en la - des prills. Et cel
 es una portaguen d'erbells tremolosa.

x x x

L'endemà al matí arriben Maseres i Carnia.

Maseres ~~XXXXXXXXXX~~, per un del ped, un amb el
 seu vell abris de sempre, un abris que fa pen-
 sar en el del pols que demanen caritat i
 tremen al carrer. Maseres, enat, amb el
 rostre pal·lid, tremolis de fred tot el rot d'es-
 tin, fa l'histina. Malgrat la seva indumen-
 taria ~~XXXXXXXXXX~~ no ha perdut el seu ai-
 re sempre viu. al tran de l'abris - i això
 d'acaba d'atstinar, de convertir-lo en
 abris de desaparir, la ~~XXXX~~ legió d'horror pin-
 ta una carteta vermella.

En laixar i eixir al carrer tota una
 colla ~~XXXXXXXXXX~~ molt nombrosa de gent, homes
 i dones, vells i joves, ^{habilitats} ~~XXXXXXXXXX~~ d'una ~~de~~ maner
 ligavada amb vertit d'espereu pterites.
 Hi hi de la Provenc, del Limousin, del Cuserans,
 del Bearn. alguns porten una maner de
 prills, altre acertens, i rars de gemmes i vitins.
 abundant, en el vertit d'aguda gent, en
 unes del blanc i el negre, el blau, el verd,

et vermett, et pro, et unat, et rosa. Les uns
suen copies de formis divines i uns estops d'aurat
i pureses. Et home loing, la reting o capells
de prans ates com de stouans. Tot plegat se
un aie de sarxeta, pintores i aironat.

~~XX~~ l'estranyat, preguntó què
parla i em diuen que cal anar a esperar
la reina de la festa. L'home tot en projectó
- en projectó l'aita - i començem a caminar.
cani de l'estatis. A l'aint-frons, com en tot
es pobles de França, l'estatis es thuny del poble.
Ho comprene et perque d'apuerta mania,
que em sembla funesta i extrafolacin, so cont.
Tuir les estatis thuny del poble. En un del
preuge, i no del mers, que guardare cont
França.

La reina avira i ~~XXX~~ la rebem sembl
molt aplaustiment i verimonia i amb ab.
fua que altre disuuet, talment com si es
traler d'un monarca autentic. El monar-
quies autentic ^{resulten} ~~XX~~, pero, ^{mes} ~~XXXXXXXXXXXX~~ peri thors,
car, comptat i debatut, un for thal un tant
de un mal ment.

Tenint la reina sembla - jo no hi entenc -
que ja no ens manca res, i la projectó ~~XXXX~~.
~~XXXXXXXXXXXX~~ apuerta repaite i repantja parebe
determinament.

Veig que transmeta pata un pram
ram de thors amb un ~~XXX~~ pram thal
catola. L'esguard ~~XXXXXXXXXXXX~~ molt estia.

nyat. i li preguntats.

- Per a qui es aquest ram?
- Per a dir-ho al monument dels morts.
- Quinys morts?
- Els de la guerra del 14.
- Però hi poden ésser vinguts els conaixiem!
- Ho hi fa res!
- Però hi no són catalans.
- Ho hi fa res. Ho era hem de deixar trespas-
sar, cap? Aquests senyors - es refereix al
parcero - van a dir flit al mort. Doncs no
altre tancat.

A la processó hi van tots: el 1r presb. i l'
alcalde, monsenyor Patricio, i senyors que
ahir parlaren de l'amor, el fetibre, el afec-
cionat a fetibre i molts capellans. Ho tot
per un antiterribat encapçat, però la compa-
nyia de tant capellans en té bon xic in-
teressant.

Com Braxueta, amb el ram de l'hera
i la Haçada en capitaneja, la gent dels
carers, els expectadors de la pintorera coristi-
va en senyala i diu:

- bon el catalans.

Lo interpreta: tu el crisp, el republican,
es que tingueren el mat part de no deixar
te assassinar impunement pel defensor de
Deu, l'hera, i no se quantes altres coses més.

Se volte un dels cadocs, un home ~~XXXXXXXXXX~~
mes prop dels cinquanta que dels quaranta,
~~XXXXXXXXXX~~ amb ulls d'il·luminat, entaïen el
puny clor i ciria:

do la.

Començo a estar cansat de tant camin-
mar i pregunto a Bransuela:

- Qu'és molt heavy el monument als
morts?

- Ho ho sí, noi - em respon, derrotat.

De tota veig que parlem per un carrer
que ja hi hauríem passat. ~~XXXXXXXXXX~~ El
organitzador o be volen fer-nos ayotar pa-
na amb la passejada, o be tenen interès
que to parat set prote ens contemti a ple-
ret.

Com caminar no m'ha plagut mai,
volent tot el vol i març, en passar da-
vant un bar ~~XXXXXXXXXX~~ hi dic a l'ex-robot de
les Brigades:

- Anem a fer l'operació.

J a Bransuela:

- Ja em tornarem quan tenen a passar.

V'està més bé assegut que no pas caminant.
~~XXXXXXXXXX~~ La me' lona, en la fresca penombra
del bar, la companyia de'un "perrot", que no
pas al carrer la del vol.

Et de te Brigades em dic, amb agut:

- Jo veig estar a Madrid, a suadabajan. Com
comien el italià!

- Comien tant - fari jo - que ~~XXXXXX~~, gravis a
la polítics del Plum i el Sabatier, aviat el
tindreu a ~~XXXXXXXXXX~~ Nica.

Et pole home es pensa que plaques, que se avic
de la rigotade i veu. Despres, quan et ven visse
i opaga, pregunta:

- ¿I jo? També heu fet la guerra?

- També.

- Tu quina resta?

- A terot.

✓ i'apropen, novament el cuit jovent, les unes tipus jovent del regim. Hi hi unixo, acompanyat ara del de la brigada que, tot caminant, em diu:

- És, com tot el altre company, encara guarda l'arma. Tindrà un combatre, tindrà un a formar la Brigada Internacional.

Arribem al moment de mat, Ho, un, a França, i acaba tota la cerimònia fúnebra o de plaer, i escriuen uns discursos, i Bransuela deixa el ram de flors. Sembla que, des d'aquest instant, la gent mica de mes l'un ull al costat. Toter ja no semblen tant vegees com al començament.

Acabat l'acte, Bransuela em diu que hem d'anar a l'esperia, car hi ha una missa cantada en honor del fetibreg, i un termini per un capella fetibreg, i no hi queda res més.

- T'agradaria.

- Ho - jaig jo.

- Com pue res?

- Perquè us hi anireu. Malgrat que la molta colla i a les esperia, regne Heine, a l'estiu i hi està molt bé, he descobert un café al passeig, tota el altre, i t'espero al café.

Quan Bransuela es prepara per a dir-me que tot això que jaig me esperia, i apropa

un seyor panics que ens abraça molt ens
 cionat i content, ens explica ~~quasi~~ que es tin Ra-
 fact Gaby, que es mortu d'escota retirat, que viu
 a Saint Leger i que es un gran amic de la
 Republica Espanyola. J, es clar, acaba també
 convidant-nos a fer l'operació. Manuela
~~Manuela~~ ha agraït molt però no pot acceptar,
 car està convenent que no ha de marxar a la
 cerimonia ret-lijiosa.

- Pensa, però - em tin, abans d'anar-re-
 que encara hi ha un acte a la meirè, un
 vi d'honor.

Monsieur Gaby es, físicament, un home vell,
 amb el cotxe de color de rajola, es ulls blancs, un
 bigot de pat. Mentalment, molt simpàtic i ex-
 passiu. Al cap de mitja hora de conversa ja sem-
 blem amics de tota la vida i comec a parlar his-
 tòria, la seva familia i les seves opinions políti-
 ques que - toujours! toujours! - ha estat
 d'expugn. Aquesta que, mentre el poeta cata-
 laus viquem a Saint Leger, no es reparara de rend-
 re.

La visita cantada dura una hora i mitja.
 Les tres. He fet be de no anar-hi: hauria estat,
 per a mi, massa mista.

Així, esta aquest altre, i esta tant be que crec
 que fora convenient prescindir de la cerimonia
 a la meirè.

Monsieur Gaby i el Sr. les Ripardes, que es
 tin Regard, han dit-nos que els cap manen,
 que a la meirè cal anar-hi, que el meirè,
 - el batlle - es del nostre.

- Qui son els nostres? - preguntats.

- Home, el roge! - ja me'nvieu Joly.
 a la maine, Bransuela em presenta
 al batlle, et doctor Mayaud, un alt alt,
 erudit, molt simpatic.

Monsieur Mayaud em diu:

- Sur vents gentils, ~~la~~ monsieur Capde-
 vita, de vna a la casa de la vita et intel-
 tual catalay. Mentre jo sigui batlle de la
 vila de saint Girons, aquesta casa seri la
 del exanyol que han tabut thuitar per la
 thibertat.

Molt emocionat, li atorgo la ma' que
 ell esteny cordialment.

~~La~~ / uns moments despres, quan
 el xampany combla les copes, acaba et ren
 bien parlament amb aquest eist:

- Viva la Republica exanyola!

~~La~~ Molt del ~~se~~ present aptau-
 seixen per pur compromis. Aptau-seixen en,
 pers. / això es important.

a la intida em presenten un senyor,
 tot un senyor, que ha aptau-seixen sinera-
 ment les paraules del batlle: et comte
 Chaujet, ambaixador.

Et comte Chaujet em diu, somrient:

- Malgrat et men titol, monsieur Capde-
 vita, tot un bon amic de la vostra terra, de
 la vostra Republica. / ho ve ~~la~~ quan
 un altre here estas venents.

Despres de dinar - per camí monsieur
 Palmaste em demana que al banquet
 del vespre vengui la paraula en nom

del catalany - en tres haixes a un
pare ou ex cel-lebraran el jocs d'hois.

El pare es ple de pent entremenjada. Ten
entre el vent ombria de les fulles can de
ci de ha' una pota - o be un veixim de
pote - ~~stamant~~ de vol stamant et vertis dar
d'una roin, stamant et capell d'una
altra roin, stamant et cap presenc d'una
d'apuell pota renyors que atir directaren
de d'amb. Han construït una mena
de catafate i, en aquest catafate, una mo-
na de ten: per o que la reina, amb tota
la paciència possible i sense fer cap baraire,
es passi la tarda estant silencios i veuoy.
La reina es una reyna ja madura, amb
el color de color de ^{era} ~~roin~~, molt impatiè i
bastant ~~stamant~~ ^{l'una} prau a Sen.

La festa, però, - si hom potis eliminar
l'acció d'una ironia massa fàcil! - can-
ta aprashon. Els jocs compans que un al
camp de conuencions ~~entre els~~ ~~amadors~~
~~farrells, que ha estat prouinat en aquest~~
~~joc de jocs, no pot venir per unes~~
~~de color - protesta gaudia-ne!~~ li amador
farrell, que es al camp de bram i que ten
estat reuinit en aquest joc hapies per-
pist venir - no ha pogut perquè no te
rola, car la rola ha donen amb compte pots
el del J.A.R. i etl i ha stamant i

us u'ha rebut - jo us hauria trobat 22
al camp, hauria restat amb nosaltres.

~~El més important del banquet no
hi està bé en aquest pare.~~

La nit hi ha al banquet, la tant ja-
de. ~~El més important del banquet no
no pas les tantes a la bella melinice, i
el poble de muntre ni resta del maner
Ho, no: el més important, regons remota, un
de discurts. El paper es el pretext, i el dis-
curts i el plat fort del sopar de la presen-
cia, amb la reina, v'arriben hauria Lijoy,
resident de l'Escola del Sireneus, Paul Chack
et comte Champel, et comte Repreces, un
doctòr viuvent, malcarat, d'antipàtic, ~~XXXXXX~~
~~XXXXXX~~ que no se'n val molt
com metge però com escripta val ben
poca cosa, que després col·laborari indis-
pament amb l'indipens pèitain, M. Chapard,
el ^{més important} ~~més~~ important del banquet no un pay
les "tantes a la bella melinice", ni el
"poble de muntre" ni tota la resta del
maner. Ho, no: el més important, regons
remota, un de discurts. El paper es el pretext
i el discurts i el plat fort del sopar. Parlar
en un banquet - excepció feta del abominable
banquet polític, en el qual tot es dol-
lent. El restit, el xampany i d'atoris - us y
com parlar en un miting. En un banquet
et hi ha d'esser mena, simpil, amable, i
ha d'anar acompanyat d'una minucia
mesurada, discreta, aquesta gent, però,~~

vida, beuaja, fa "fatiguiller" i sembla 783
 talment, que de cada dia ens en fegem en
 la salvació de la França. És un home, un
 poeta, una anima ~~XXXXXX~~ et per diuina una
 nota solta, mas, amable, en el desenvolupament
 de tant'crit. És la comtessa de Haulion -
 Halbrone i parla en català. A mi em
 colpeix una amorosa profunda sentit-la
 parlar en català.

És patuade, en un to més mesurat,
 menys tratal te una paraules plenes
 de respecte ~~XXXXXXXXXX~~ i de cordialitat per a
 un altre, escrypty catalans a l'exteri, per
 a la nostra Catalunya, per a la nostra Re-
 pública. Et repueix en en el canvi iniciat
 en. Majant, et castre de saint fiony,
 que atara ~~XXX~~ durament et que ens han
 frapitat de la nostra terra, i el comte
 Chuyet, amb aixecor de França. L'au-
 rient ens es totalment favorable i tot-
 hom ens mira amb mes cons. Hl.

Saly, entusiasmat, i així en i vida:
 - Vive la République Lyonnaise!
 Et assistent a la taulajo aplau-
 seix en: alguns per simplicitat, altres
 per respecte a un altre, venent, altres
 per a no quedar notament. Et men
 ferma l'riu te et us pens de Hapi.
 me i jo sento un mir a la sola que

no em deixa parlar. Precisament en el 24
simonment que m. Lijoy, el president de l'
berlo, diu:

- La parole est à messieu Capdevila.
¿ una vieta, vertida a la beta unta
de l'arjefe, em porta la copa tanta,
recreata al raris. La copa tanta es d'n
- o be ho remota - i té la forma i les dimensions
d'un catxer. Despres, lo receto qui em
stira que, de l'histrial en avall, en aquesta
copa hi han begit el felibres mes nome
nada i puo, per aquest motiu, no s'
han rentada mai. Ho to'ni això es veritat
o ~~no~~ no. Si ho es, no em fa cap pen-
cia haver hi begit.

Tamp es un primer discurs en fran-
ces, en un frances que no em deixa a
pens satisfet pero que despres veure que
no es inferir, ni molt menys, al de
la gran majoria des intel-lectuals repu-
biats. El meu es un discurs en el qual,
per a posar-me a to, faig molt crit i
hanko molt "latipunt". Parlo des prets,
~~des~~ des intel-lectes, des pensadors fran-
cesos per a que veigiu que també es
conexem i per la dia - cal aprofitar
tote ls ocasions per a vejar-se - per un
els es qui han ^{per} la plin de France i no
par es professionals de la politica que la
traeixen. Parlo de Catalunya i de la Re-

i el seu fill, i van sempre junts. Algun 226
 mes vegades i uníen a ells un metge que es
 diu Joan Agnosta i que forgia un plan pa-
 per a la Resistència. Felix Sargo, que a Barcelo-
 na ~~estudia~~ escribia suplet - suposo que no es
 a l'exil-li pel fet de que s'escrivia suplet - i
 un altre metge homenaat Boya, parent, re-
 fons sembla, de Thierry del Val. Boya es ca-
 sara amb una francesa ~~que~~
 propietaria d'una pet. supmer per a homes
 i dones i es dedicara a supmer-se. Algun
 vegades, quan Petit te algun diner es un
 nixen al pis de Fernand Bernard a fer
 un arros ~~mes~~ mes o menys a la intencio-
 na o uns "catlos" mes o menys a l'auto-
 lura. Sargo es el cuiner. Punt de condicio,
 pero, que cat conditar Agnosta, et seu in-
 separable. Condicio que, et dar, tot accep-
 ten de bon ca. Piquent oferte, a questa uniy-
 tat ~~entre~~ ^{exemplar} entre Sargo i Agnosta, em sembla ad-
 mirable. Bastima que la gran majoria de ~~la~~
 sapates, acollit pel Comité Universitari no
 hagi sabut imitar-los. La gran majoria de
 sapates, pero, un errors mes, puing, plens
 de fums, ~~plens~~ plens d'a-
 gra i de caner, d'una varietat imbecil,
 que van a la l'exil-li mes per per que
 no per per dignitat.

Fernand Bernard es casa amb una
 noia castelana, de l'atletic, que viu
 a Reus durant la guerra. S. Sine Ma-
 ria, ~~te~~ te un altre ajapo-
 nent i sembla molt bona noia.

volia representar Terra baixa; l'altre, Juan Lore; l'altre Don Juan Tenorio. J, es clar, no s'extensien. Altres a mi, que no he fet mai comedia, em vingueren a proposar que perquè passés en la representació de Terra baixa interpretant el paper de "libertia" jo, es clar, vaig refusar, es clar, malgrat que l'altre m'assegurava que ho faria tant bé. Pobre l'altre!

Dixi, com jo tenia la meua taverneta, la d'André, a la Cote Pavée, - que m'inspirà una escena de una comedia que Jean Cocteau ha traduït al francès amb el títol de La route pour marche - et meua perna frita, el Petit i el l'altre, tenien la seu a la rue du Conservatoire, enfront de la taverna de Lambert ou Laminan. Els anys, un matrimoni amb una noia de ~~Paris~~ me de vint anys, es deien Taverna, que es el cognom meua insticat - or com l'andré al dit - per a l'estilax - se al començ de beure. La mare i la filla eren dues bones persones a l'historisme que parlaven amb una capacitat inexplicable de la meua història atorga a la història ~~meua~~ meua, que arribaven per un tret i no eren uns abstraccions epics, que veien i parlaven amb una facilitat extraordinària. ~~El~~ El pare, un bon home, sempre un poc malalt, parlava poc i espual. La mare i la filla eren amb meua per meua joia. Com en la majoria de cases franceses, no tenia veu ni vot, era un jers a l'espurna, i, culpris no culpris, deixava fer. La mare, m'aman f'aman, tenia cara de fer i de

«Ulls vermells de plorar tant vint, alguna vegada li havien preguntat.»

- Però, m'aman Jeanne, perquè plorau?

M'espavantava un instant amb cert estanyera, cernada de plor, i deia:

- Tieny! Ho heu te.

La filla, Serpette, com era mes jove tenia mes curpenta i els seus crits i el seu pla, i el seu riure eren mes perillosos. En el fons, però, Mottes mit intia vta, cosa que a França es té cap importancia, i tanca a la matinata. El pare i la filla eren fent bona i divertida - a mi em feien una praxia extraordinaria - plena de existència. Al meu perna, que nomena ven curicau, s'estimaven molt. El convidaven vint a unar i es tutejaven amb la filla.

Monsieur Taverner era anarxista i no volia el govern de Bonnet i Talatier - cette racaille! - que tant malament havia rebut el refugiats espanyols. Ell, per a salvar l'honor de la França, els convidava a fumar i a beure i els parlava de Montjuïc i de Ferrer. Ben els unies moments d'estar jo per tenir el pobre beure, car amb l'espera i la filla hi parlava jo.

Com el carrer era arbat, les cases altes, el bar estava sempre en un penumbra espessa que el dies de criu o de pluja, freqüentment a Toulouse, s'accentuava. Al intiny de la casa, que aviat feia el refugiats, el feien

entrar a la cuina, que era al fons; i he
 via existia a un pati: ~~una cuina~~ una cuina
 menjador on a l'hivern s'hi portava mes be que
 al carrer. El tuellet, Saps i Quasica, i s'hi
 portaven la tarda. ~~En un~~ En un
 tic de treballar hi entrava el meu pare
 un moment. A vegades baixava una veïna
 que es deia Reclanier, com l'amiga de
 l'insubornable Chateaubriant. En una dona
 petita, herpética, hereditària de profecies
 i malaltia de naixement que, després
 de passar tant anys, no podia acabar d'en-
 tendre, com s'havia anat a casar amb un
 francès.

~~La~~ he tingut tot que no m'ha volgut
 casar. - combatent

El marit, monsieur Reclanier, era un
 home menut, excelsat, vege com un cap
 de cura cremat, que s'embarcava contemplant
~~la~~ la seva dona, inflada com una cu-
 rramada.

~~La~~ A vegades entraven també per un mirinyol molt
 simpàtic, Jean Blazquez, i la seva muller. ~~La~~
 La dona era un tipus insignificant, que ho veia
 tot amb una gran insistència, que semblava
 encoltat amb els ulls. Ell era alt, magre,
 amb el cabell i el ulls negres, el rostre intel-
 lent, l'aspecte malaltís, la veu apagada. A
 primera vista haurien dit que es tractava
 d'un pre-tuberculosi. ~~La~~ Havia
 marrit en els records quin poble de la Vall
 d'Aràn, però, notament, parlava en català
 i s'hi notament, car tenia que s'eranejés
 no el seu entenedor ni els aranesos. Blaz-

Leimmand, el gran otidant

→ Era molt correcte i, per això de ar-
rellis - si pot haver-hi així en la creació
sembla típic.

quey era molt pobre, ell i la sen mother 971
 ho passaven molt malament. Suportaven, però, tety
 les privacions amb una gran dignitat, amb una
 gran pietat i, al revés de la majoria de refugiats,
 no contaven lladregades a ningú. May quey i la sen
 dona era molt amiga del meu perna. Amb mi
 pot ser de no viure en el mateix refugi, no arribà-
 ren a intimar. Després, però, ens trobarem com-
 panyos de conspiració, en el moviment dit de "l'in-
 dependència d'Hispanya".

~~En aquest refugi del carrer del Cor~~
~~renat, que ~~era~~ tot d'aire pintres,~~
 que la presència del refugiats espanyols assen-
 tiva, d'una "casa de veïnat" del carrer Cai-
 xor de Madrid i en el final, com en una au-
 tentica "casa de veïnat", almenys les baralles
 i les xafareries, hi vivien un fill de Luis
 de Tapia; ~~un~~ un miryó romanes (quadra),
 potter i bona persona, que ~~era~~ ~~era~~ ~~era~~ ~~era~~
~~havia estat secretari de Valle Julian, amb~~
 la sen dona, una pobre senyora que es passa
 el dia marxant-se, pintant-se unes celles
 melists filipines i sonant-se aing de Franca.
 ca Bertini; el periodista Ternando Pintado
 amb la dona, la sogra i tres fills; Ramon Vinay,
 company inseparable de Mareses; un pobre to-
 cat de l'ala que es deia poeta i es deia un de
 tant en tant a l'espectura alouperint
 que hom no sap pas que s'ha mes mala-
 ment el veru de l'espectura. Ho se' per ~~per~~
 quin

notiu erap, ~~esta~~ l'exili, però mereix ^{erres} - hi rest solite ^{JJL} ^{repetat}
contra la bellesa i la intel·ligència. sento no rest-
lar et non l'aprent individu, cae únicament vi-
xi hauria passat a la història.

(Tal vegada ~~de tant~~ ~~de tant~~ ~~de tant~~ alguns juticis meus
no semblin massa forts, massa durs; tal vegada
vullria mes empatia et riteni si haguessin,
però, consistet amb aquesta part complexa ^{de}
que no exagera, i que no me conteneix et
fastig ni d'indignació davant tant benei-
teria i tanta burlada).

x x x

He conegut dos Hiberners: filius trentin^{is}
Serar i Alavie. ~~filius trentin~~ ^{italia} ^{est} ^{com}
jo, un emigrat. Topi d'Itàlia a l'adveniment
del feixisme per a no conèixer amb Hiberni-
ni. Trentin es, físicament, un home mes aviat alt
que baix, mes aviat magre que gras. Pesta en-
cet, ~~no~~ et utll clars de un certa imprecisió i
sútils, et cranis desprobat de cabells. El prim-
er una bona d'impressió d'un home vident
maturat, pareix anticipat. Després, però, les
coses canvien i apareix ple de entitat i
bonhomia. Es socialista comunitari. Ha es-
crit alguns llibres de combat, però culpax
to ~~la~~ cap mint a la veu Hiberni de la me

(1) Mort a Itàlia en 1944. Huitant per la Hibernia.

o

C'est que est alors Maseros, que en la Seti-
catrisa d'un del sens Hibres, en sein "ca-
valler de l'acceptat", qui en' ha presentat
libris Trentin.

Cap. 069 (236)
L'arquebisce. Trentin, ^{sempre que me,} ~~le~~ ~~compte~~ ~~de~~ ~~libres.~~ 779
devenir Sante i Carducci, poete civil per excel-
lencia. Sent para simpatia per Benedetto Croce. S'an-
nuncia li es ~~libre~~. Per la ofrena d'una divina
~~commedia~~ Commedia i del monet de Caixa de
Carducci.

Per dia em dia:

- He un bon amic refugiad em parlen ^{de un} ~~amb~~ ~~meu~~
pree; em Simeon que a Espanya crea un es-
cripta d'infima categoria, un escripta canal
i populater.

Jo sento una gran pietat i una gran ver-
gonya pel company que adfere asi a l'e-
xil-li no poden ~~salvar-se~~ ~~del~~ ~~seu~~ ~~exili~~ ~~del~~ ~~seu~~ ~~exili~~ ~~del~~ ~~seu~~ ~~exili~~
seu exili terrib i mal pis. J Sic:

- He em seu cabal: es una piessi ~~ass~~ ~~ass~~ ~~ass~~
duista per les circumstancies. Armatment,
no ha aixi. X

Trentin afegeix:

- He rebut, pers, una lletre de Romain Rob-
land Sient-me que aci a Toulouse hi
ha entre el refugiad un escripta nomer

X

J pens: (Serà fins compans! Estes que
bertistes que d'un cap de dia a l'altre no
sen me que eliminar l'itis! Quina injusticia
que no rebenten d'una vegada!)

Heus Capiteuta i Semanant - me pue el
cequi i em faci amic seu. Tu us aquas
excipit?

- De mi ho pens, - sic videntur.
- Contestare a Romain Rothauk que ja son
amic.

Is li estremo la ma ~~una~~ vult amicus nat.
I penso que he de sentime ^{igualment} ~~tristit~~ de les
parauls del l'amic de Jean Christophe i
del veri del sapient que si protestin surien
~~una~~ un retol penjat a l'expresion dient:

Intel-lectual

per a fer saber qui son a la pent.

~~La llibertat de l'home i la llibertat de l'home
de l'home de l'home de l'home de l'home de l'home
de l'home de l'home de l'home de l'home de l'home~~

Null disputax - ho, pero; null sex l'expresio enorme,
que no m'agraian, se disputax-ho. A Barcelona
jo no era home de penyes ni de puyos, i això, no
formar part d'un determinat camp, ho con-
sidera ~~una~~ peccat pien i ~~una~~ ^{i'ha de} ~~una~~ peccat seu. Ho
es pue m'istat mi pue voluer fer l'interen.

sent. Ho, us: es que mai no m'ha plagat
 l'esperit de banalitat i xafareria que ~~XXX~~ sto-
 mina en la penya literaria i que converteix
 la penya literaria en rosaret. A mes a mes,
 em calia treballar molt - la direcció de l'equi-
 pla de la Tomata i la Campara de Gracia; la
 de la Humanitat Serpés; la col·laboració en
 altres diaris; els meus llibres, les meves consue-
 lles, les meves conferències - i no em quedava
 temps per a perdre en una penya. Preferia
 aprofitar els moments o exultant bona música.
 Requiescena actiu, que creixen menys
 i tant més era indiferència, em perjudicava.
 Si jo no hagués tingut una periodicitat per a
 "trax-m'hi" no haurien atarat mes del
 que m'atacaren. Com tenia, però, una peri-
 oditat i, segons dicem, la per guarda la cimera,
 es limitaven a tirar-me de tant en tant
 un preparat de fare anímic.

Allà a l'exil-li s'han treballat Serplacet, man-
 cat del treball a l'oficina o a la redacció, en
 una inactivitat absoluta i totes les cai-

¶ Em penso haver estat mes aiat cordial i pene-
ros, cosa que, la veritat sigui dita, no m'ha estat
el mes meu esforç i en el perillós que he vivi-
pit mai no he emprat l'atac perter, immoble.
¶ mai no he emprat l'enúnim, sempre he donat
la cara. Es veu, però, que l'esser cordial i pene-
ros - i corpiat - no serveix de gran cosa, car sem-
pre m'han pagat a puigjes. Es clar que les
untes no poden pagar d'altre manera.

Tot i fet no em penedireu de la meua actitut
i aui encara, aui a l'exil hi, verra dismutper
al que no em tenen.

zant, accentuant les meves impaties i anti-
 tipaties. Si abans la banalitat m'era ~~XXXX~~
 anticipada, ara, en aquesta hora preu i tris-
 ta de la meua vida - que hauria d'esser preu
 i trista ~~XXXX~~ ^{per a} tot un altre - m'excitiga i em re-
 plena paribé com una terra física. He ~~XXXXXX~~
 passat sempre ~~XXX~~ - al cell del que no he
 volgut venir clar - per un home fívol, de
 xala i de plaxeri, d'aventura i fallida. ¿He
 estat sempre tot el contrari d'un home fí-
 vol. El que no han volgut o no han sabut
 veure puatre professional de la literatura,
 ho han vist les seues que, puan en jove, he
 tingut al meu braç. 41

Quan Felix Elias, malalt i amargat,
 passarà uns dies a casa meua a les-
 Thermes, em dirà:

- Jo no m'conixia, Capteix.

La pena, el plup, el canat, no ha-
 vien volgut que em conegues.

L'altre Hibernet ex deu Gerard Bladé
 i té la botiga a la rue de Metz, canto.

T'ajuro que, pobretes! no creu universita-
ris ni Hegeu Plati en l'original.

nasta a la ~~de~~ rue des Marchants. Gerard
Labadie es vell, menut, arrugat com una panxa,
extraordinariament simp. ~~Gerard~~ Gerard Labadie es mo-
narqui i la major part del politicus frances
de la III^a República, - Alim, Saladier, Brunet,
etc - alguns et son monarquistes.

- Creieu-me, monsieur Capdecita: la democracia
s'ha convertit en el govern del poble, que son el,
l'animat del cap, que es un. Hi a mi ni a vos ni
a cap home intel·ligent i sensible si ha de remedar
superior la quantitat a la qualitat.

Es, que sempre essent republicà, que no puc
esser mai que republicà, penso en el nostre
Alim, ~~en~~ en el nostre Saladier, en el nostre Brun-
net, en el nostre dirigent inepte i, alguns, ter-
ribils de lladre, i temo que algun bon mon-
sieur Labadie pugui tenir raó. Fet i fet, el mit-
jà per la República platònica i re-creax-la en un
reialme de la nostra Max.

A Gerard Labadie li compra alguns llibres, però
perquè la intervenció que veu del escriptu francès
no l'ona per a poder comprar llibres. A'hi deman-

no de la ses Llibreries del septe XVIII, de la Revolució,
 l'artur de
 si des que la Revolució Francesa m'interessa apassionadament. I en tota edicions original rarissimes que tal vegada un dia ajudaran a refer la meua libreria, cremada pel barba i el Calder de Herbol
 qui: ~~de l'epoca~~ ^{recitats} de l'epoca - Le Patriote Francais, Le vengeur de la Liberte, Les Revolutions de France et du Rhodant, Le Pere Duchene, L'ami du Peuple, Le Califfat, La Lettre de Maximilien Robespierre à ses commettants etc - La Correspondance litteraire de Grimm, Le Memoire de Bachaumont, Le Ste Priest, L'Almanach du Pere Gerard de Cottot d'Herbois, La Histoire de la Revolution Francaise par deux amis de la liberte, molt i molt altres.

He arribat a Senre-li tant d'ineix - tres o quatre mil francs - que no podia presentar-me a casa seva. (Tant em venia a recuar al refugi. - Anem a fer l'aperitiu - em deiu.

J, arribat en un bistrot de la rue des Hauchand, afeia:
 - ^{qui} he trobat coses bones. ~~he trobat~~ he pogut de coses.
 Tot. Anem a casa i ^{en} ~~en~~ les endurides.
 Jo, a veurem, li confessa:

- Guarden-met les, monsiem Cabardie. Tu no
 cara no sel dines i emara no us pue paper.

Monsiem Cabardie v' enfurismen:

- No us demans pas que que paperen, non de
 non! Si no poten asi ja em paperen puam
 retornaren a la vosta terra. ¿ com mes puep
 el sente milla per mi. Au! Anem a dinar
 a casa, que la meua dona i la meua filla as-
 taran contentes de veurem, sense compliment,
 eh? a "la Courne Marquette"... Pero sortira-
 rem una ampolla de vell Buxdeus, que, si
 no venia, no em deixaran sortiar.

siu patit i acollit monsiem Cabardie!

x x
 x x

Tots el poeta castella' Francisco de Troya, gran
 amic meu. I piques vegades com ara el mot
 "amic" ^{ha estat} ~~era~~ tant pleuament justificat. Francisco
 de Troya, abans de conèixer-me personalment,
 compra' un llibre meu, que acabava de publi-
 car-me, a la llibreria de Fernando de' de la
 Puerta del Sol de Madrid, llibreria on fou
 assassinat Canalejas. Tot o tres dies després

no, home farà un ^{recolís} d'aquest llibre 247
 - "a fin de venir en aide à sa noble solitude", la
 de l'autre, i en aquest cas la veu "solitude" teni
 un petit enfemisme - patrocinada per Marcell
 auclair, Jean Casson, Serge Denis, Camille
 Lafont, René Laporte, Picasso, Camille Truda
 i Tristan Tzara. Francisco de Troya viu tant
 malament, tant pobrament que ni ell ma-
 teix pot explicar-se com viu. Honest i digna i
 noble persona! (1) Un dia em dirà aquest ^{terrible} ~~com~~

- Hoix, ~~est~~ he tingut d'estar malalt.
 - Com & això?

- Si, home: com el metge que posà a règim ~~***~~ ~~****~~
 no tinc tantes despeses a fer com el que està a l'au.

Quan el tolo, a les arades del capitol,
 ens abraçem emmisionats. Ja ja parebé cala i,
 malgrat la cala, el poeta porta un vell abrig
 de color fosc. Em diu que ha publicat un lli-
 bre de versos i que en aquest precis moment ana
 a donar un treball per les llibreries per a vendre

(1) Mentrestant, el President de les Cortes a l'exil, d'un
 cost que, esclar, no serveixen per a res, cobria l'ocros franc
 horta met.

com anar la venda.

- Te'n donaré un - em diré.

¿ heu de la botzeta de l'abric un exemplar que em donaria. Després se'n va sense que jo ho hi pensat en preguntar-li l'adreça del seu domicili.

- Et me'n permetí em diré.

- Li havia d'haver parlat. Viní molt pobrement.

Sortí al carrer per a veure si el veig. Ho el veig i sentí una pena profunda. Torno a entrar al cafè. La pobresa de l'amic me'l fa més signe d'ertima. ¿ em sentí avergonyit com d'una mala acció en no haver-li fet acceptar el meu Sol Hibre.

x

x x

Un mati vaig a veure Guilhem ferard, regidor de l'Ajuntament de Toulouse, que es qui ~~XXXX~~ m'assisteix de quartelles. Parlant amb ferard hi ha un home alt i gros, alt i gros com Chesterton per mes jove que Chesterton. ferard oblidà ~~la~~ les presentacions de ritual. L'home gros - ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ un estranger

Cap. 009 (242)

que parla el paucet amb moltes dignitat. 245
tot - em mica amb insistència. A la fi es presen-
ta:

- tot prop d'heure, se l'heïda. Que us plauria venir
a Benavent?

- Sí, home. (Benavent fou cap de sanitat de
la Colúmbia Maria-Campaus i estigué amb
mi al front d'Orago)

- És a baix, en un cafè, que us esperen.

- Anem-hi.

M'acompanyà de ferar i, amb el paperet de
quartilla tota el naç, així al carrer. Entrem
a un cafè i veig a ~~Benavent~~ Benavent acompanyat
de dos senyors. Tot tres ~~semblen~~ semblen molt
content, vivien i plaguesen com si no haguessin
parlat res.

Benavent em presenta al seu acompanyant.

- Ho us coneixen? El diputat Joan Banyeres,
el diputat Paco Juncà... (dins Capdevila...)

A mi, ~~tant~~ en general, mai no m'ha parlat
massa prou el ~~diputat~~ diputat però heu en
ells té de professional la política. L'animal po-

titic d'aristotil, et yorn politikon, ha segues
 ras mots i et seu tracte em desaprada. Tu fu
 l'efecte, pero, que ad professional de la politi-
 ca li passa el mateix amb l'intellectual, en
 vers el qual sent un menyspreu veritablement
 comú.

Ranyere es un home alt, gros, amb el rostre
 herpetic, encis, venut com un primatpe
 d'Holanda - si no portés ligoti semblaria el
 Cu-unt que popularitzà el dibuixant Gaud-
 balanche i ordinari. Pato fene', me vum,
 agitarat, ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ amb un capet petit
 i negre, que el pintre febreu hauria compa-
 rat amb el d'una femija, es mes erecte,
 mes discret. L'un i l'altre intiren el tipit
 el 16 de Febrer del 26. Car han parat el
 poip d'erre diputat! si ara fossin a fer!...
 Pato fene' té un títol universitari. Ranyeres
 home té dixer. I la immensa poca volta i prot-
 seria que a molta part d'onen es dixer. Ho crec
 que fos, com diputat, ni mes lo' ni mes solent
 que molt. Crec, pero, que la Republica hauria de

tenir una altra mena de diputat. Ja es veu,
però el fet d'esser mort no m'obligà a mentir
dient que era un temporari i una gran intel·li-
gència.

Mirarem a anar a l'inae pint, pagant cada i
el seu. Banyeres diu que ell no ve' cap tem
que al restaurant on anirem menjarà mala-
ment. En efecte, no menjem ve, però el fet del
pobre Banyeres no deixa d'esser una pertorxia.
Hes tenint en compte l'amistat que t'encic
a fer. ~~Si no~~ per un altre havia d'haver
vingut per ell, que sempre, quan amb la puer-
ra empitjorava la nostra situació, l'acompanya-
ri a l'hà on vagi, ve'thaxi per ell, prement
malalt d'una angina de pit.

Desena té un gran interès en que fem coses
i està carregat de projectes, ~~entre~~ entre ell el
de crear un centre d'ajut al refugiats d'
Amèrica amb l'inec del ~~casal~~ casal
catalan d'Amèrica. En diu que fa per
dies estigues al refugi universitari i fa
una donative de cinc mil francs. I afegeix:

Cap - 069 (25A)

- Another virim tot a ex (C. referit a 248
Renavent i al los diputats) then de pujar un
Sia. Tarem un Sinar a la catalana. / po-
tarem en marxa tot això del centre d'ajut.
Prometo anar-hi. Treuro m'ha semblat un
home cordial i simpatic.

Una primera comunitat

La filla gran de madame Le Paere fa la prime-
ra comunitat i ha dit a la men mother:

- Caldrà consultar a monsieur Capdevila. Per-
es que monsieur Capdevila pot entrar a l'expli-
na?

La men mother ha dit que proposa que hi
sera que me n'ha consultaria. / m'escric
Sient-me que el Le Paere estaria molt con-
tent si assistia a la cerimonia religiosa.
Contento que el no m'ha dit que d'una tan
gran alegria - ni podria fer-ho amb una
sent que tant generos i cordial han estat - i
que, si l'explena no v'ha d'envoyat ni m'
han d'obligar a mi a fer la primera comu-
nitat, aniré a l'explena. Hi podré fer un bon pa-

per perquè tinc un vertit nou. (1) He l'he posat
 per fer prou a Auban que m'ha presentat el
 seu castre i li ha demanat de permetre'm pa-
 rar de nit en nit. El castre d'Auban ho
 es també d'apuesta nova insuperable que es
 deu Tins Rossi, es català i es nomena Vies.
 El vertit es tingué d'alt alans de donar-li un
 centim i me l'envia Segremita. Quan cada
 me, anar a parar - li, Vies en deia:

- Ho no pue servir pas sense Sines, monsieur
 Capdevila. Es que supora.

Un present, Sines, a Caracul per un renyor.
 vertit nou, per; camisa de seda, que ~~no s'ha de fer~~
 "Hum" m'havia donat a Perpinya; puant. El
 que, però, fa més efecte entre els convidats, es el
 monstrol. Desididament, un home amb mon-
 ste no pot pas ésser tant rufes com Sines!

A la casa hi ha un gran treball i mada-
 me Andréé coneix més aprofundida que es altre
 dia, que ja es dia. Han trobat una cuinera mes
 baixa que Brillat Savarin i un maître d'hotel

(1) El que devia en passar la frontera estava
 la unitat atestada.

Cap. 089 (253)
mes important que el de la primera Hui - 250
rat.

Anem a l'esperia en manifestació. La esperia
es festa, plena de cançons, vint i flors de flau-
na i la cerimònia no s'acaba mai. A la republi-
cana França fer la primera comunió es es una
cosa molt complicada. Jo sortie cançat de tantes
vegades d'aperollar-me, d'averer-me, de porar-
me dret. Considero, però, que es un sacrifici
insignificant i que el fet d'assistir a la cere-
monia - hauria anat igualment a una
sinagoga, a un mesquita, a un temple in-
tertant - no té cap importància. Hi hem en-
trat a la nona del matí i en vintim prop de
migdia. Francament: tota que es mana no
mereix comunió.

El dia: anem, també en manifestació, al
cofé a fer d'aperitiu. Blanc, Prosper, el
germà de monsenyor de Paere, m'ajuda pel
braç i m'acompanya.

- Venim, monsenyor Capdevila

Per anar a casa el de Paere, entrem a la

lata preparada per al lampet. Hi ha una
gran tanta parata en forma de ferradura. Per
per un temps, a terra, en un reló, un centenar
d'ampolles.

- Que us en sembla d'aquest panorama?
- Que hi ha hem de brindar totes, et Linares a
cabara molt matament.
- Tastem-ho?
- Tastem-ho.

Després una una ampolla i en la beben.
Es a dir: se la ben fairebé tota ell per ve
a mi et vi ho en plan a les hores de man-
jar.

Al Linares com mes de beute i dura tant
com la primera comissió de la petita Paulette.

Per Linares sucubent, copios; massa sucubent,
massa copios. En unll transcriu-se et mesm
per ^a que us en feu una idea del que es una
primera comissió a la França de l'altre.

Potape rebute
selection d'hrs d'œuvre

ció i superaran en crueltat i sadisme al
lotxins de la Gestapo - i ha demanat a la meua
muller si puc interessar-me per un munt
important que, ferit de la guerra d'Espanya,
hi ha a l'hospital.

Anem a veure el consistori. ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ El consistori sap
~~XXX~~ que no tinc permís ~~XXXXXXXXXX~~ per a viatjar,
pero se bron bon vent per a comprendre que
això no es cap delict i em reb amb una co-
dialitat ~~XXX~~ i una correcció dignes d'elogi.

Un dia que sap que arriba tota la potència
del universitari Tolosa i suposa, ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ ^{no se per que!}
~~XXX~~ que hi tinc una certa influència. 7 em
demana si podria fer-li entrar ~~XXX~~ el fe-
rit important, que es estudiant. Aïnat el
donaran d'alta i ell, complert el seu deure
de potència, s'haurà d'exiliar a un
del camp de concentració que, pel crim d'
esser republicans espanyols em se preparat
serge Bonnet, un del ministres que amb mes
del han deshonrat la França. ~~XX~~

Li pregunto ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~:

- ¿ me perque' us interessen per aquest 954
 - es tranger!

¿ et comissari em respon, simplement:

- Perque' em fa l'assistent.

- Franc per la vostra exportació - li dic, entre-
 nyent - li la meua.

¿ me'n vaig a l'hospital. Son les onze del
 mati i pel jardí passegen uns malalts venent
 el sol. La meua mother ve amb la superiora
 i em presenta. La superiora es una dona alta
 ja entrada en anys, energica, de rostre intel-
 ligent. Se' que v'ha portat molt de amb el
 expansionisme acollit a l'hospital. ¿ se' que tot el
 expansionisme de totes les ideologies s'estimen i la
 respecten!

- Ara vindrà el jove del qual us heu parlat,
~~amb el nom~~ me' anomena. ¿ afegeix:
 És important i estudiant, es diu *proximity*. Ve-
 ritat, monsieur Capdevila, que el porten al
 var del camp de concentració?

- Ho heu se', senyora. Tot se' que fare' tot el pos-
 sible.

¿ el faig. Se retorna a Toulouse en parlo
 amb un individu del Comité, aprofitant de

totes les polítiques i totes les situacions, 258
 que em diu que no em pot complaure res
 que el Comitè ho es d'ajut al republi-
 cane espanyol i que el meu retornament es
 important i deu esser comunista. I aleshores
 dient-me que cal respectar el replament,
 jo veig que el que cal respectar es el ma-
 tural, sigui o no espanyol, sigui o no
 comunista. I planto en veu el defensor del
 replament - del qual no heu contat que ca-
 da dia s'entia a casa que venies del refer-
 ent - i me'n vaig a tornar a Aulau.

Aulau, que té mes intel·ligencia i mes res-
 ponsabilitat, no creu que el replament sigui
 una cosa tant important com això i em diu:
 - Aquest mingo del qual em parlen no
 es espanyol, pero ha lluitat per la lliber-
 tancia i ha estat pres lluitant-hi. Per
 tant cal considerar-lo com espanyol i
 com republicà, ho us amirreu, que no
 anirà al camp de concentració. Quan el
 donen d'alta a l'hospital si mateix

- aniré a cercar-los.

Cap-069 (259)

956

Quan surto al carrer penso:

- Aniré he pogut fer un xic de bé: Aniré no he perdut el dia.

ax-les-Thermes

He treballat ^{un moment} ~~un moment~~ Thénia i els seus amics,
i han insistit per a que vagi a ax-les-Thermes.
Quan el he dit que calia un permís del Prefec-
te m'han fet de resposta qu'ells no en tenien
i anaven i venien quan i com volien.

Thénia ha afeït:

- Cal que estem en contacte. Hem de fer grans
coses, sabem?

¿ una tarda pují a l'autocar que m'ha
de dur al ~~al~~ la vila muntanyesa. L'autocar
va ple d'una gent ben vestida i satisfeta: ve-
ngora molt magnífiques - algunes, molt mal
magnífiques - i alguns de cotxe molt ve-
nell. ~~del~~

Com, amb el cotxe de l'auto, no puc afi-
xir, em dedico a contemplar el paisatge,
ric de l'any i acompanyat. Aquells paisatges
pels, té una tala negra: el camp de cou-

ca francesa reb al camp de concentració, 258
 i 'altimya. El ~~XXXXXX~~ ^{paneres} companyes de via per ~~XXX~~ prax.
 HS. vermells i ratlles, seu mireu de via d'alt,
~~XXXXXXXXXXXX~~ a veurem si s'ha de - se espioccat,
 s'ha de - me pres per "un senyor com cal".

Quin menys pres, quin fastig m'inspireu!

El paisatge, parlat Trix - que té un cas-
 tell de decoració d'òpera - elevat mes munta-
 nyis, mes accidentat. Al cim d'algunes munt-
 anyes encara hi resten clapes de neu. Avint,
 la carretera va paralela amb el riu - car-
 retera que camina, repom de bella dita de Val-
 cal (1) - per a fer-li companyia.

Anem passant pobles: Merles, Bompaç, laint
 Paul de Jarrat, Tarazon - que no es el de Tar-
 zari car así a l'Arxèpe, com podré veure després,
 els heritants,
 (no són de temperament massa bonat a la fantasia -

Usat - les - Paing, al peu de muntanyes molt altes so-
 radades per un gran nombre de coves que un dia
 ens seran molt útils, Les Calanes, Lujenal, on

Dita que m'inspirara' la primera comedia escrita a
 França i que, ha tractat Jean Cocteau (H. de l'a.)

hi ha unes mines de talc el obrers de les 859
qual m, en la seu majoria, espanyols - ara -
povers, murcians, aragonesos, castellans - i austr.
rars, le Castels. i Ax - les - Termes.

Hi arribó a la caiguda de la tarda, amb
un cel cobert d'ambrosia i una lluna roto -
na i pintada, ^{com un crisantem,} de prec. L'autocar es detura a la
plaza, una plaza ~~de~~ de traçat irregular amb dos
hotels, l'edifici - Castans Herja, prames a Sen - ~~XXXXXX~~
l'estanc, una botiga on venen diaris i llibres, un
barber i un hospital ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ del qual
a l'estiu en tenen el malalt, per a estatjar - hi
es que, amb el pretext de la malaltia, venen
a Ax a parlar l'estiu. ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

~~XXXXXXXXXXXX~~ Davant l'hospital hi ha una me -
na de cafaret nomena "Cassia ~~del~~ Les
sardres", ^{(Cassia} ~~que~~, en francès, a mes de parlar, vol
dir Hebra) ^{que} ~~XXXXXXXXXXXX~~ que así venien a rentar
se el corral de Sant Lluís que impertaven
la Hebra de terra Santa.

Hi'esperen l'Arxena, la seu esposa i dues
filletes seves que ^{en} esguarden amb cert awe -

se indifferent perquè no visc a ~~xxxx~~. Rem. 261
 vent li fa un xic de por perquè hi viu, ~~xxxxxx~~
 ben el mar i el company més cars, i no paga.
 (al cap de set o vuit mesos de viure - hi se'n
 anirà sense pagar, cosa que em farà una pra-
 cia extraordinària i que no em semblari pens-
 malament)

A quart de dotze de la nit, bona que a-
 hom considera molt avançada, em n'ensen-
 da a casa seva. El carrer del poble estava de-
 sert i nos v'oix la remor del riu, ~~xxxxxx~~
 batec del cor de la nit. El cel es punxat d'es-
 tel molt brillant i això em recorda que,
 ja fa molt ~~de~~ anys - en fa tant, que jo era
 jove, una tieta de xiqueta, Pura Montro, m'
 havia dit:

- al pobles es coten brillen mes que a ciutat.

M'adormo al peu de la ven rogellosa del
 riu.

A l'embarcació em despertem la mes petita de
 les filles de Strenu, Martí, i un raig de sol.

Després d'aver del desdormir, m'empren en

x Casanova diu en les seves Memories que em-
panyar un ase es una bona obra, una bona obra
signa de tot el cel. Sobretot quan l'ase es
libre de bretol. I l'ase propietari del hotel
d'Ax-les-Thermes es feixista. Ras' de mi
per a empanyar-lo.

una ni Louis ni Harji, cosa com
un melindre ranci.

Brença em present a l'any:

- Henriem Galy: li presento un escript
catolà, també repugnat.

Henriem Galy m'ha apresadament de
darrer el tantell, m'exteny la meua
força, m'abraça, i em diu
que es republicà i que sent un gran
simpatia envers un altre, republicà i
pauç.

Est cap de dos dies Brença se'n va a
Paris - per a posar fi a l'agulla de
organitzar el centre d'ajut al Repu-
blic - i em deixa a veure que me
que t'espera.